

EUROPOS REKONSTRUKCIJOS IR PLĖTROS BANKO DOKUMENTAS

Strategija Lietuvai

Patvirtinta direktorių valdybos 2004 m. kovo 9 d.

ERPB pateikia originalaus dokumento teksto vertimą tik skaitytojo patogumui. Nors ERPB stengėsi užtikrinti vertimo autentiškumą, ERPB negarantuoja ir netvirtina vertimo tikslumo. Skaitytojas savo rizika pasikliauja vertimu. Jokiomis aplinkybėmis ERPB, jo darbuotojai ar agentai nebus atsakingi prieš skaitytoją arba kurį kitą asmenį dėl bet kokių netikslumų, klaidų, praleidimų, išbraukimų, defektų ir (arba) vertimo turinio pakeitimo, kad ir kokios žalos tai pridarytų. Bet kokios neatitikties ar prieštaravimo tarp angliško teksto ir vertimo atveju galioja angliškas tekstas.

Turinys

SANTRAUKA	1
1. BANKO PORTFELIS	5
1.1 BANKO VEIKLOS APŽVALGA.....	5
1.2 ANKSTESNĖS ŠALIES STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMAS	5
1.3 PEREINAMOJO LAIKOTARPIO ĮTAKA BANKO PORTFELIUI IR KO BUVO PASIMOKYTA	7
1.3.1 <i>Pereinamojo laikotarpio įtaka infrastruktūrai ir energetikos sektoriui</i>	7
1.3.2 <i>Pereinamojo laikotarpio įtaka įmonių sektoriui</i>	7
1.3.3 <i>Pereinamojo laikotarpio poveikis finansų sektoriui</i>	8
1.4 FINANSINĖ VEIKLA, BENDRO FINANSAVIMO MOBILIZAVIMAS IR PORTFELIO SANTYKIS	9
2 DARBO APLINKA	9
2.1 REFORMOS	9
2.2 PEREINAMOJO LAIKOTARPIO PAŽANGA IR EKONOMIKOS ATSAKAS	10
2.2.1 <i>Makroekonominės sąlygos Banko operacijoms</i>	10
2.2.2 <i>Pereinamojo laikotarpio sėkmės ir išbandymai</i>	11
2.3 KAPITALO PRIEINAMUMAS IR INVESTAVIMO REIKALAVIMAI	17
3. STRATEGINĖS KRYPTYS	18
3.1 BANKO PRIORITETAI STRATEGIJOS LAIKOTARPIU	18
3.2 UŽDAVINIAI ĮVAIRIUOSE SEKTORIUOSE IR BANKO TIKSLAI	19
3.2.1 <i>Privačių įmonių sektorius</i>	19
3.2.2 <i>Energetikos sektorius</i>	19
3.2.3 <i>Infrastruktūra</i>	20
4. KITOS TARPTAUTINĖS FINANSINĖS INSTITUCIJOS IR DAUGIAŠALIAI DONORAI	22
4.1 EUROPOS SĄJUNGA (LĖŠOS ĮSTOJUS Į ES).....	22
4.2 EUROPOS INVESTICIJŲ BANKAS (EIB)	23
4.3 KREDITANSTALT FÜR WIEDERAUFBAU (KfW)	23
4.4 TARPTAUTINIS VALIUTOS FONDAS (TVF)	23
4.5 ŠIAURĖS ŠALIŲ INVESTICIJŲ BANKAS (ŠŠIB)	24
4.6 PASAULIO BANKAS IR TFK.....	24
1 PRIEDAS: POLITINIS IR SOCIALINIS VERTINIMAS	25
2 PRIEDAS: PEREINAMASIS LAIKOTARPIS TEISINĖJE SRITYJE	29
I. ILGESNIO LAIKOTARPIO VERTINIMAS.....	29
II. SITUACIJA KITOSE PEREINAMOJO LAIKOTARPIO ŠALYSE	30
3 PRIEDAS: MAKROEKONOMINĖS SITUACIJOS RAIDA IR MAKROEKONOMINIAI RODIKLIAI	35
I LENTELĖ. PASIRINKTI EKONOMINIAI LIETUVOS RODIKLIAI	37
II LENTELĖ. LYGINAMIEJI RODIKLIAI. 2002 M. DUOMENYS, JEI NENURODYTA KITAIP.....	38
4 PRIEDAS: BENDROJI VERSLO APIMTIS 2003-12-31	39
5 PRIEDAS: DVIŠALĖ PAGALBA	40
6 PRIEDAS: BRANDUOLINĖS SAUGOS SUTARTIS IR TARPTAUTINIS IGNALINOS ATOMINĖS ELEKTRINĖS EKSPLOATAVIMO NUTRAUKIMO PARAMOS FONDAS (TIAEENPF)	48

SANTRAUKA

Lietuva ir toliau vykdo Banko steigimo sutarties 1 straipsnio sąlygas. Kadangi 2003 m. gegužę vykusio referendumo rezultatai buvo teigiami ir sėkmingai pavyko derybės dėl Sutarties pasirašymo, nes šalis puikiai suderino savo teisinę sistemą su *acquis communautaire*, 2004 m. gegužės 1 dieną Lietuva planuoja tapti ES nare. Praėjusį pereinamojo laikotarpio dešimtmetį Lietuva, liberalizuodama kainas ir prekybą, vykdydama greitą įmonių privatizaciją ir palaipsniui stiprindama finansinį sektorių, padarė žymią pažangą struktūrinių reformų srityje. Nepaisant to, pajamos vienam gyventojui yra vis dar vienos mažiausių, palyginus su kitomis narystės siekiančiomis valstybėmis. Ekonomikos struktūra dar neprilygsta pažangių pramoninių šalių ekonomikos struktūrai, dar neišspręsta mažo žemės ūkio produktyvumo problema. Lietuva dar turi įvykdyti nemažai svarbių reformų, kad būtų galima greitai priartėti prie vidutinių ES pajamų lygių. Ypač svarbus uždavinys bus stiprinti vidaus santaupas, kad būtų sukauptas turtas, leidžiantis greitai kilti gyvenimo lygiui, o vidaus investicijos taptų mažiau priklausomos nuo užsienio finansavimo. Šioje situacijoje svarbi nepertraukiama struktūrinių reformų (privatizacijos užbaigimo, verslo aplinkos gerinimo, tolesnės komercializacijos ir dereguliacijos infrastruktūros sferoje, nebankinių finansinių institucijų stiprinimo ir nepakankamai tikslingos socialinės apsaugos sistemos reformavimo) pažanga. Siūloma strategija buvo sukurta siekiant padėti pasiekti kai kurių šių uždavinių ir palaikyti Lietuvos perėjimą į rinkos ekonomiką šaliai siekiant narystės ES.

Nuo to laiko, kai buvo patvirtinta paskutinė strategija, Lietuvos ekonominės veiklos rezultatai tapo geriausi iš ES šalių kandidačių. Didėjant investicijoms, eksportui ir vartojimui, 2001 m. ekonomika išaugo 6,5 proc., 2002 m. – 6,8 proc., o 2003 numatomas 8,9 proc. augimas. Valstybės institucijos sugebėjo pasiekti išpūdingos fiskalinės konsolidacijos pagal TVF stabilizacijos programą ir sumažino biudžeto deficitą nuo 8,5 proc. BVP 1999 m. iki maždaug 2 proc. BVP 2003 m. Nepaisant didelio augimo ir silpnų eksporto rinkų, einamosios sąskaitos deficitas, daugiausia finansuojamas didelių, nors pastaruoju metu ir mažėjančių, tiesioginių užsienio investicijų įplaukų, 2002 m. išliko 5,3 proc. BVP, o 2003 m. siekė maždaug 6 proc. Nors nedarbas mažėja, skirtumai tarp regionų yra ryškūs, o skurdas kaimo vietovėse labai paplitęs. Be to, bendrosios vidaus santaupos, 2003 m. sudariusios 17 proc. BVP, vis dar vienos mažiausių, palyginus su kitomis narystės siekiančiomis šalimis, ir turės augti, kad būtų išlaikyti dideli gyvenimo lygio augimo tempai ir investicijos ateityje taptų mažiau priklausomos nuo užsienio finansavimo. Nors finansinis sektorius auga greitai ir naudojama tarptautinių standartų rizikos ribojimo principais pagrįsta sistema, vidaus kreditai privačiajam sektoriui vis dar mažiausi iš šalių kandidačių. Norint išlaikyti darbo vietų kūrimą ir greitą ekonomikos augimą, reikia paspartinti struktūrinių reformų darbotvarkę.

Nuo to laiko, kai buvo patvirtinta paskutinė strategija, Lietuva pasiekė žymios pažangos vykdydama struktūrines reformas ir buvo pakviesta 2004 m. gegužę stoti į ES. Reformavus elektros energijos sektorių, 2003 m. liepą buvo pradėtas dviejų regioninių elektros skirstomųjų bendrovių – „Vakarų skirstomųjų tinklų“ (VST) ir „Rytų skirstomųjų tinklų“ (RST) – privatizavimas. VST buvo baigti privatizuoti 2003 m. gruodį, tačiau RST privatizacija buvo atidėta. 2002 m. gegužę Vokietijos bendrovių „Ruhrgas AG“ ir „E.ON Energie AG“ konsorciui buvo galutinai parduota pradinė 34 proc. dujų perdavimo ir paskirstymo monopolį turinčios bendrovės „Lietuvos dujos“

dalis, o antrąją dalį, sudarančią 34 proc., nuspręsta parduoti bendrovei „Gazprom“ 2004 m. sausį. Valstybė sumažino savo dalyvavimą „Mažeikių naftoje“, o 2002 m., „Jukos“ tapus didžiausia bendrovės akcininke, buvo išspręstas naftos tiekimo klausimas. Po 2002 m. kovą užbaigto bankininkystės sektoriaus paskutinio privatizacijos etapo, sektorius žymiai sustiprėjo ir ypač greitai išaugo kreditų apimtys. Įmonių restruktūrizavimo ir bankroto įstatymų pakeitimai 2002 m. paskatino įmonių restruktūrizaciją, tačiau manoma, kad reikia dar daugiau pakeitimų. Be to, Lietuva, patvirtindama nacionalinį veikslių prieš korupciją planą ir sukurdamą nepriklausomus stebėsenos ir įgyvendinimo užtikrinimo mechanizmus, ėmė kovoti su korupcija. Tačiau kad būtų įgyvendinti šie planai (ypač, kad būtų sustiprinta Specialiųjų tyrimų tarnyba ir prevencijos sritis), reikia imtis aktyvesnių veikslių.

Nepaisant šios pažangos, dar reikia įgyvendinti daug svarbių uždavinių:

- Kadangi išorinės aplinkos silpnumas išlieka, būtina tęsti atsargią makroekonomikos politiką ir didinti vidaus santaupų rodiklius, kad būtų sudarytos sąlygos subalansuotiems dideliems augimo tempams, kurie yra būtini norint greitai priartėti prie ES pajamų lygio.
- Kad būtų skatinama santaupoms ir investicijoms palanki aplinka, valdžios institucijos turi pagerinant mokesčių administravimą, modernizuoti verslo registravimą ir supaprastinti gremėzdišką teisinę bazę. Būtina dėti dar daugiau pastangų, kad viešasis administravimas taptų veiksmingesnis. Būtina nuolatinę pažangą kovojant su korupcija, ypač su administracine korupcija viešųjų pirkimų ir muitinės srityje.
- Toliau reikia stengtis užbaigti privatizacijos procesą, restruktūrizuoti kai kurias stambias vietas bendroves ir pagerinti įmonių valdymo standartus.
- Panaikinti skirtumus tarp regionų ir padėti sumažinti didelį bedarbių skaičių, plėsti paramą mažoms ir vidutinėms įmonėms (MVI).
- Kadangi savivaldybių kapitalines išlaidas pastaraisiais metais ribojo biudžeto suvaržymai, pirmenybė turėtų būti teikiama savivaldybių infrastruktūros komercializacijos ir finansavimo iš privačiojo sektoriaus, nesikreipiant į aukščiausiąją valdžią, skatinimui, pajėgumų didinimui ir norminės bazės gerinimui.
- Būtina nuolatinę pirmenybę teikti energetikos sektoriaus restruktūrizavimui ir komercializavimui, kad visų pirma būtų kompensuotas laipsniško Ignalinos atominės elektrinės uždarymo poveikis.
- Gali prireikti daugiau reformų, kad būtų sukurta gerai kapitalizuota pensijų sistema, galinti ilgai išlikti tvari, ir kad būtų plėtojamas nebankinis finansinis sektorius. Be to, reikia reformuoti nepakankamai tikslingą ir brangią socialinės apsaugos sistemą.

2003 m. gruodžio 31 d. Bankas buvo pasirašęs 27 projektus, kurių bendra vertė 973 mln. eurų, įskaitant ERPB finansavimą, kuris siekia 393 mln. eurų, arba sudaro 40 proc. Privačiojo ir valstybinio sektoriaus santykis portfelyje yra 62 ir 38; tai rodo, kad

privačiojo sektoriaus dalis portfelyje nežymiai padidėjo. Ankstesnės strategijos kūrimo metu privatusis sektorius sudarė 58 proc. portfelio.

Ateinančiais metais Banko veikloje bus siekiama šių tikslų:

Privatusis sektorius

Bankas toliau teiks paramą privačiajam sektoriui, finansuodamas projektus, kuriems reikia platesnio struktūrizavimo ir tarptautinių investicijų, ypač NVS šalyse, įskaitant Kaliningradą ir Rusiją, ir stambius investicinius projektus Lietuvoje. Ypatingas dėmesys bus skiriamas įmonių valdymo gerinimui ir konkurencingumo didinimui išsiplėtusioje ES rinkoje. Bankas remis MVĮ augimą, suteikdamas vidutinės trukmės ir ilgalaikių lėšų finansinėms institucijoms ir kapitalo investiciniams fondams.

Energetikos sektorius

Remdamas tolesnę Lenkijos ir Lietuvos jungiamųjų linijų projekto plėtrą, Bankas dirbs su Lietuvos ir Lenkijos valdžios institucijomis, su ES Komisija ir finansinėmis institucijomis. Bankas siekia remti atsinaujinančių energijos išteklių plėtrą ir toliau aktyviai veiks kaip Branduolinės saugos sutarties ir Tarptautinio Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo paramos fondo administratorius.

Infrastruktūra

Bankas sutelks savo dėmesį į valstybei ir savivaldybėms priklausančių įmonių finansavimą, kad paremtų labiausiai reikalingas investicijas, sudarydamas sąlygas restruktūrizacijai ir privačiojo sektoriaus dalyvavimui. Siekiant sumažinti fiskalines problemas, finansavimas bus skiriamas toms sritims, kur tai bus tikslinga. Tai bus daroma remiantis nevalstybiniu viešuoju sektoriumi arba privačiuoju sektoriumi. Prioritetinės sritys bus transporto sektorius ir savivaldybių infrastruktūra. Bus kuriamos priemonės, padėsiančios skolinti savivaldybių įmonėms per vietos bankus. Vietos valdžios institucijoms bus teikiama pagalba, padėsianti parengti, bendrai finansuoti ir įgyvendinti projektus, atitinkančius ES Sanglaudos fondo ir struktūrinių fondų reikalavimus. Kurdamas finansines struktūras ir siekdamas sinergijos, Bankas glaudžiai bendradarbiaus su EIB ir kitomis tarptautinėmis finansinėmis institucijomis.

Bankas sieks toliau užtikrinti, kad visos ERPB operacijos Lietuvoje būtų vykdomos laikantis Banko aplinkos apsaugos procedūrų ir, kai to reikės, bus įtraukiami aplinkos apsaugos veiksmų planai. Bankas užtikrins, kad būtų laikomasi geriausios praktikos tarptautinių viešųjų pirkimų taisyklių.

Santrumpų sąrašas

BAS	Business Advisory Services (Verslo konsultacijų paslaugos)
ES	Europos Sąjunga
EIB	Europos investicijų bankas
EPS	Ekonominė ir pinigų sąjunga
TUI	Tiesioginės užsienio investicijos
BVP	Bendrasis vidaus produktas
TRPB	Tarptautinis rekonstrukcijos ir plėtros bankas
TVF	Tarptautinis valiutos fondas
KfW	Kreditanstalt für Wiederaufbau
ŠŠIB	Šiaurės šalių investicinis bankas
TAM	Turnaround Management Programme (Valdymo pertvarkymo programa)
BSS	Branduolinės saugos sutartis
TIAEENPF	Tarptautinis Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo paramos fondas

1. BANKO PORTFELIS

1.1 Banko veiklos apžvalga

Iki 2003 m. gruodžio pabaigos Bankas pasirašė 27 operacijas Lietuvoje, kurių bendra suma siekia 973 mln. eurų, įskaitant ERPB finansavimą, kuris siekia 393 mln. eurų, arba sudaro 40 proc. Iš savo lėšų Bankas išmokėjo 291 mln. eurų, arba 74 proc. Pagrindinės Banko operacijos, šiuo metu vykdomos Lietuvoje, apima specializuotus sektorius ir infrastruktūrą. Su MVĮ susijusi veikla yra finansinio sektoriaus dalis. Toliau pateiktoje lentelėje apibendrinama Banko veikla iki 2003 m. gruodžio pabaigos.

mln. eurų

Sektorius	Operacijų skaičius	Bendra projektų vertė	ERPB finansavimas	ERPB finansavimo procentas nuo bendros sumos	ERPB išmokėtos lėšos proc.
Energetika	1	51	42	82	87
Finansinės institucijos	15	268	136	51	66
Infrastruktūra	6	380	110	29	58
Specializuotos pramonės šakos	5	273	106	39	95
Iš viso	27	973	393	40	74

1.2 Ankstesnės šalies strategijos įgyvendinimas

Bankininkystės sektorius Lietuvoje yra labai likvidus. Šis faktas ir tai, kad didelė dalis apyvartinio kapitalo ir fiksuotų investicijų įmonių sektoriuje buvo finansuojama iš vidinių lėšų ir nepaskirstytųjų pajamų, rodo, kad ERPB galimybės finansuoti įmonių sektorių buvo menkos. Didžioji dalis tiesioginių užsienio investicijų atėjo iš Šiaurės šalių. Kadangi daugelis Šiaurės šalių bankų Lietuvoje vykdo aktyvią veiklą, šios investicijos buvo daugiausia finansuojamos rėmėjų pagrindinių bankų arba jų filialų Lietuvoje. Stambesni infrastruktūros projektai buvo atidėti laukiant narystės ES ir galimybių pasinaudoti ES struktūriniais fondais ir Sanglaudos fondo finansavimu.

Ko buvo pasiekta įgyvendinant pagrindinius ankstesnės strategijos tikslus:

- *Stiprinti bendradarbiavimą su savivaldybėmis, ypač infrastruktūros sektoriuose, kartu padedant gerinti savivaldybių finansinę būklę, programų planavimą ir kreditavimo būklę.* 2003 m. kovą Bankas pasirašė sutartį su Vilniaus miesto savivaldybe dėl pirmosios 7 mln. eurų paskolos, skirtos renovuoti ir modernizuoti kelią, kertantį teritoriją, kuri, kaip planuojama, ateityje bus Vilniaus komercinis ir verslo centras. Bankas miestui suteikė ir techninę pagalbą vykdant miesto valdymo ir eismo valdymo programas.
- *Palaikyti aktyvų politinį dialogą, remti įstatyminės bazės keitimą.* 2002 m. Lietuva priėmė Licencijuotų sandėlių ir sandėliavimo dokumentų įstatymą, o 2003 m. – naują Koncesijų įstatymą. Abu įstatymai buvo rengiami Bankui padedant,

įskaitant neatlygintinai finansuotą techninę pagalbą ir aktyvų Banko darbuotojų dalyvavimą. Licencijuotų sandėlių ir sandėliavimo dokumentų įstatymas padės gauti finansavimą žemės ūkio sektoriui. Naujasis Koncesijų įstatymas sudarys sąlygas Lietuvoje plėtoti viešosios ir privačiosios partnerystės projektus.

- *Dalyvauti stambesniuose pramonės sandoriuose, pvz., „Mažeikių naftos“, jei bus išspręstas naftos tiekimo klausimas, ir kituose stambesniuose privatačiojo sektoriaus projektuose, pvz., uosto terminalai.* Kadangi „Jukos“ 2002 m. tapo stambiausia „Mažeikių naftos“ akcininke (53,7 proc.) ir užtikrino ilgalaikį naftos tiekimą naftos perdirbimo įmonei, Bankas svarsto galimybę įsigyti dalį akcijų iš 40,7 proc. bendrovės akcijų, priklausančių Lietuvos Vyriausybei. 2004 m. sausį buvo pasirašyta sutartis dėl 35 mln. eurų paskolos bendrovei „VP Market“, kuri yra stambiausia mažmenine prekyba užsiimanti bendrovė Lietuvoje ir Baltijos šalyse. Ši paskola būtų skirta sudaryti bendrovei sąlygas tolesnei plėtrai šalyje.
- *Paramos projektai, stiprinantys bendradarbiavimą su kaimyninėmis šalimis, ypač tokiuose sektoriuose, kaip energetika ir transportas, ypatingą dėmesį skiriant bendradarbiavimui su Kaliningrado sritimi.* Bankui, kaip iniciatyvinio komiteto nariui, teko svarbus vaidmuo rengiant Lenkijos ir Lietuvos elektros tinklų sujungimo ekonominio pagrįstumo analizę. Bankas ir toliau yra pasirengęs kartu su ES ir kitomis finansinėmis institucijomis remti projekto plėtrą. Kaliningrade steigiamos Lietuvos įmonės investuoja nedideles sumas, kurios iki šiol buvo per mažos, kad Bankas galėtų aktyviai prisidėti.
- *Plėsti MVĮ finansavimo priemonių per vietos finansines institucijas apimtį ir spektrą, siekti užtikrinti labiau subalansuotą regioninę ir nebankinių finansinių institucijų plėtrą.* Lietuvos bankai yra labai likvidūs, be to, kitos institucijos, teikiančios ES remiamas MVĮ programas, siūlo bankams finansavimą gerokai pigiau negu ERPB. Taigi strategijos laikotarpiu Bankas negalėjo padidinti finansavimo mažoms ir vidutinėms įmonėms per bankus. Visos Lietuvoje stambiausios lizingo bendrovės priklauso bankams ir buvo daugiausia finansuojamos savo pagrindinių bankų. 2002 m. 80 mln. eurų regioniniam Baltijos šalių investiciniam fondui „Askembla Growth Fund“ buvo skirta 20 mln. eurų akcijų įsigijimui.
- *Remti restruktūrizaciją, komercializaciją ir privatačiojo sektoriaus dalyvavimą infrastruktūroje skirstant lėšas ir dalyvaujant kartu su strateginiais investuotojais privatizacijos metu ir investavime po privatizacijos.* 2003 m. gruodį buvo pasirašyta sutartis dėl energijos taupymo bendrovės „Litesko“ nuosavo kapitalo didinimo 3,8 mln. eurų. Ankstesnėje strategijoje numatyta Lietuvos elektros skirstomųjų bendrovių privatizacija buvo užbaigta vienoje iš dviejų bendrovių, kitos bendrovės privatizacija buvo atidėta.
- *Bankas toliau vaidins svarbų vaidmenį būdamas Branduolinės saugos sutarties ir Tarptautinio Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo paramos fondo administratoriumi.* Įgyvendinami pirmieji Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo paramos fondo finansuoti projektai.

Lietuva padarė didelę pažangą taikydama aplinkosaugos teisyną, ypač vandens kokybei, atliekų tvarkybai, gamtos apsaugai ir triukšmui, taip pat formuodama administracinius gebėjimus įgyvendinti teisyną šiose srityse. Kalbant apie administracinius gebėjimus, dėmesys buvo skirtas įgyvendinimo klausimams ir institucijų stiprinimui.

1.3 Pereinamojo laikotarpio įtaka Banko portfeliui ir ko buvo pasimokyta

1.3.1 Pereinamojo laikotarpio įtaka infrastruktūrai ir energetikos sektoriui

- Bankas plačiai dalyvauja Lietuvos infrastruktūros sektoriuje. Anksčiau Bankas turėjo vieną projektą Lietuvos energetikos sektoriuje. 1992 m. jis suteikė paskolą avariniam remontui atlikti, o mažesnės paskolos daugiausia buvo panaudotos energetikos tarifų reformoms, energijos taupymo kampanijai ir katilų pertvarkymui. Tačiau radikalesnė reforma Lietuvos energetikos sektoriuje yra per lėta, kad įsibėgėtų. Be kitų dalykų ją stabdo tai, kad užtruko sprendimų dėl Ignalinos atominės elektrinės ateities priėmimas. Bankui teko svarbiausias vaidmuo steigiant Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondą.
- Bankas dalyvavo vienoje ESCO operacijoje ir Kauno centralizuotų šildymo sistemų renovacijoje. Tačiau potenciali pereinamojo laikotarpio įtaka nebuvo suprasta, nes 2000 m. valdžios institucijos nesugebėjo išrinkti koncesioninko. Kita vertus, tęsiamas politinis dialogas siekiant susitarti dėl reformų poreikio kitose savivaldybėse, kurių projektai dabar svarstomi.
- Pirmąjį Banko projektą savivaldybių infrastruktūros sektoriuje sudarė 14,7 mln. JAV dolerių valstybės garantuota paskola, skirta bendrovės „Kauno vandenys“ modernizacijai ir renovacijai, kartu vykdant ketverių metų porinę programą su Stokholmo vandens tiekimo bendrove. Pasirašius sutartį, žymiai pagerėjo bendrovės finansiniai ir veiklos rezultatai, nes bendrovė labai stengėsi laikytis susitarimų, kuriuose buvo reikalaujama padidinti tarifus, kad būtų visiškai padengtos sąnaudos ir sumažėtų metinės veiklos sąnaudos. Kadangi pirmoji fazė buvo sėkminga, 2001 m. Bankas „Kauno vandenims“ suteikė antrą 14,7 mln. JAV dolerių paskolą, kurios garantas buvo tik savivaldybės paramos sutartis su Kauno miestu. Antroji paskola buvo Banko pirmoji tiesioginė paskola Lietuvos komunalinei įmonei be valstybės garantijų. Šios lėšos – tai bendras finansavimas su Europos Sąjungos finansuojama investicijų programa, jos padės Lietuvai laikytis narystei taikomų aplinkosaugos reikalavimų. Šie du projektai, dėl kurių buvo padidinti tarifai, atspindint vartotojo ir taršos sąnaudas, ir sutelktos pastangos gerinti vidinį valdymą taikant geresnes valdymo informacijos sistemas, naują sąskaitų išrašymo būdą ir įplaukų surinkimo sistemą bei griežtą darbinių sąnaudų valdymą, siekiant taupyti, sėkmingai paskatino komercializaciją ir savęs finansavimą.
- 2003 m. Bankas patvirtino bendrų išipareigojimų paskolą Vilniaus miestui, skirtą finansuoti prioritетines gatvių rekonstrukciją, susijusią su pagrindine žemės plėtros schema, kuri yra miesto bendrojo transporto plano dalis. Pagrindinio pereinamojo laikotarpio poveikio bus sulaukta įgyvendinus Kapitalo plėtros programą, kuri pagerins savivaldybės biudžeto sudarymo procedūras ir padidins savivaldybės infrastruktūros finansavimo pajėgumus.

1.3.2. Pereinamojo laikotarpio įtaka įmonių sektoriui

- Lietuvos įmonių sektoriuje Bankas turi daug daugiau patirties negu kitose dviejose Baltijos šalyse. Bankas investavo į tris žemės ūkio verslo įmones Lietuvoje („Rokiškio sūrį“, „Švyturį“ („Carlsberg“) ir regioninį „Baltic Food Holding“). Tai labai paveikė sektorių, nes buvo restruktūrizuotos pagrindinės

bendrovės, rodant teigiamus įmonių valdymo pavyzdžius, pritraukiant stiprius strateginius investuotojus ir plečiant konkurenciją. Pastaruoju metu valdyba taip pat patvirtino paskolą vienam didžiausių Baltijos šalyse konglomeratų „VP Market“ mažmeniniam tinklui, kur Bankas siekia, kad būtų gerokai pagerinta grupės holdingo struktūra ir bendrovės valdymas.

- Bankas parėmė tik dvi pramonės įmones – apšiltinimo medžiagų gamintoją „Paroc Silikatą“, suteikdamas paskolą paskutiniojo dešimtmečio viduryje, ir vieną didžiausių Rytų Europoje vilnionių ir pusvilnionių audinių gamintoją „Drobę“, padengdamas jos skolą ir įsigydamas akcijų 2000 m. Tačiau šis projektas susidūrė su finansiniais sunkumais ir pageidauto pereinamojo laikotarpio poveikio – sėkmingos restruktūrizacijos – dar nesulaukta.
- MVĮ finansavimas vyko daug lėčiau negu kitose narystės siekiančiose šalyse. Lietuvoje MVĮ sektorius finansuojamas per kredito liniją „Šiaulių banke“ pagal ES smulkiojo ir vidutinio verslo (SVV) programą. Rezultatai yra labai geri ir Bankas prisiėmė ilgalaikį įsipareigojimą teikti paskolas smulkiąjam ir vidutiniam verslui, kuris yra esminis verslo segmentas. Lietuvos MVĮ sektorius taip pat naudojasi TAM ir BAS iniciatyvomis bei investicinių fondų investicijomis į daugiau kaip 20 bendrovių, į kurias Bankas investavo.
- Bankas dalyvavo ankstyvojoje „Lietuvos telekomo“ privatizacijos stadijoje, skirdamas paskolą valstybinės įmonės restruktūrizavimui. Paskola leido pagerinti vietinių skambučių trukmės matavimą, pagerėjo „Lietuvos telekomo“ institucinė plėtra. Bankas dalyvavo ir antrojoje „Lietuvos telekomo“ privatizavimo stadijoje, pasirašydamas bendrovės pradinio akcijų siūlymo (IPO) metu ir padėdamas pertvarkyti telekomunikacijų teisinę sistemą.

1.3.3 Pereinamojo laikotarpio poveikis finansų sektoriui

- Ankstyvieji projektai buvo sutelkti į vietinių privačių bankų stiprinimą ir jų finansinių galių didinimą per subordinuotas paskolas ir kredito linijas, pavyzdžiui, „Vilniaus bankui“ (VB), bankui „Hermis“ (BH) ir Lietuvos vystymo bankui. Bankas sėkmingai paskatino ir palaikė mažų privačių komercinių bankų VB ir BH plėtrą iki 1998 m., kai konsolidacija rinkoje paskatino VB įsigyti BH, o 1999 m. patį VB įsigijo „Skandinaviska Enskilda Banken“ (SEB). „Vilniaus bankas“ – tai didžiausias Lietuvoje bankas, užimantis beveik 40 proc. rinkos. Bankas aktyviai dalyvavo BH valdybos veikloje ir žymiai prisidėjo prie bendrovės ir banko valdymo gerinimo. Bankas taip pat rėmė Lietuvos žemės ūkio banko (LŽŪB) pardavimą 2002 m., jį įsigyjant strateginiam investuotojui NORD/LB. Vėliau NORD/LB ėmėsi visiškai restruktūrizuoti banką, padidino jo skolinimo pajėgumą ir 2003 m. transformavo į pelningai veikiančią banką.
- Nebankiniame finansiniame sektoriuje 1999 m. ERPB dalyvavo sėkmingoje dominuojančios valstybinės draudimo bendrovės „Lietuvos draudimas“ privatizacijoje, bendrovę įsigyjant užsienio strateginiam investuotojui „Codan“ (Danija). Be to, Bankui teko pagrindinis investuotojo vaidmuo „Lietuvos telekomo“ akcijų siūlymo (IPO) metu, o tai labai teigiamai paveikė Lietuvos Nacionalinės vertybinių popierių biržos rinkos kapitalizaciją ir sandorių apimtį.

1.4 Finansinė veikla, bendro finansavimo mobilizavimas ir portfelio santykis

Banko veiksnūs aktyvai sudaro 67 proc. veiklos turto, arba 119 mln. eurų, o Banko portfelį Lietuvoje sudaro 241 mln. eurų, iš viso aktyvai sudaro 177 mln. eurų.

2003 m. gruodžio 31 dieną Bankas buvo pasirašęs 27 projektus, kurių bendra vertė siekia 973 mln. eurų, įskaitant ERPB finansavimą, siekiantį 393 mln. eurų, arba 40 proc., iš Banko, t.y. mobilizavimo rodiklis yra 1,5. Privačiojo ir valstybinio sektoriaus santykis portfelyje yra 62 ir 38, tai rodo nežymų privačiojo sektoriaus dalies portfelyje padidėjimą. Ankstesnės strategijos metu privačiojo sektoriaus dalis sudarė 58 proc. portfelio.

Banko portfelio dalyje be valstybės rizikos dominavo 7,7 proc. „Lietuvos telekomo“ akcijų (52 mln. eurų, 29 proc. visų aktyvų), įsigytų 2000 m. Investicijai pakenkė pasaulinis telekomunikacijų sektoriaus nuosmukis ir ribotos augimo perspektyvos Lietuvoje, kadangi bendrovė neturi mobiliojo ryšio licencijos. 5 mln. investicija „Drobei“ (tekstilė, 3 proc. veiklos turto) nedavė patenkinamų rezultatų dėl stipriai išaugusios vilnos savikainos ir rinkos nuosmukio.

2 DARBO APLINKA

2.1 Reformos

Bendra politinė ir socialinė aplinka

Atgavusi nepriklausomybę Lietuva tapo parlamentine demokratija, turinčia 141 narių vienu rūmų Parlamentą (Seimą), tiesioginiuose rinkimuose renkama Prezidentą, Vyriausybę, kurios ministrus skiria Prezidento paskirtas ir Seimo patvirtintas Ministras Pirmininkas. Nuo 2001 m. liepos, kai iš Ministro Pirmininko pareigų atsistatydino Rolandas Paksas, tapęs Ministru Pirmininku po 2000 m. spalį įvykusių rinkimų, šalies Ministras Pirmininkas yra Algirdas Brazauskas. A. Brazauskas vadovauja Socialdemokratų partijai, kurios partneris Vyriausybės koalicijoje yra Naujoji sąjunga (socialliberalai). Vyriausybė siekia reformų, jos politikos svarbiausias prioritetas – tai sklandus integravimasis į ES (po 2004 m. gegužės, kai šalis taps ES nare). Prezidento rinkimai vyksta kas penkeri metai. 2002 m. vykusių Prezidento rinkimų antrajame ture Valdą Adamkų nugalėjo verslininkas Rolandas Paksas, anksčiau buvęs Vilniaus meru (du kartus) ir Ministru Pirmininku. Tačiau 2004 m. kovo 8 d. Lietuvos Respublikos Seimas pradėjo prieš jį apkaltos procesą. Rengti apkaltą rekomendavo Seimo paskirta laikinoji tyrimo komisija, priėjusi prie išvados, kad Prezidentas pažeidė Konstituciją ir sulaužė duotą priesaiką. Konstitucija numato teismų nepriklausomumą, tačiau nepaisant neseniai įvykusių teismų sistemos reorganizacijos, dar yra daug rimtų problemų (įskaitant neveiksmingumą ir korupciją). Nors šalis padarė didžiulę pažangą kovodama su korupcija, ši problema ir toliau minima įvairiuose tarptautiniuose šalies vertinimo pranešimuose. Daugiau informacijos politiniais ir socialiniais klausimais pateikiama 1 priede.

Teisiniai klausimai

2003 m. Išsamiaje Lietuvos pasirengimo narystei vertinimo pranešime nurodoma, kad Lietuva sėkmingai perkėlė *acquis communautaire* beveik į visas politikos sritis. Didelės pažangos buvo pasiekta stiprinant administracinius ir teisinius gebėjimus, ir šiuo metu šalis jau turi beveik visas administracines struktūras, kurios yra būtinos *acquis* įgyvendinimui. Tačiau reikia ir toliau nuolat stengtis stiprinti administracinius gebėjimus, ypač kvalifikuotų darbuotojų samdymo ir mokymo bei veiksmingo agentūrų koordinavimo srityse. Lietuva turėtų dėti daugiau pastangų tokiose srityse kaip draudimo ir investicijų paslaugos, vertybinių popierių rinkos, mokėjimo sistemos ir kova prieš pinigų plovimą, intelektinės ir pramoninės nuosavybės teisių apsauga. Nepaisant Bankroto įstatymo pataisų, šiuose įstatymuose ir jų įgyvendinime dar yra tam tikrų spragų, kaip matyti 2 priede.

Bendras komercinės teisės vertinimas rodo, kad Lietuvoje sukurta teisinė sistema, kuri šiek tiek atitinka tarptautinius standartus. Investuotojus toliau drąsina stabili politinė situacija ir palanki makroekonominė aplinka. Iš pastarojo meto ryškiausių ir svarbiausių teisinių reformų vertėtų paminėti 2003 m. įsigaliojusį naująjį Koncesijų įstatymą, kurį rengiant ERPB teikė techninę pagalbą, numatantį lankstesnę koncesinių priemonių tvarką ir atitinkantį tarptautinius standartus (daugiau informacijos apie pereinamąjį laikotarpį teisės srityje pateikiama 2 priede).

Aplinkos apsaugos klausimai

Pagrindiniai Lietuvos uždaviniai aplinkos apsaugos srityje yra susiję su narystei ES keliamais reikalavimais. Remiantis 2003 m. Europos Komisijos Išsamiu Lietuvos pasirengimo narystei vertinimo pranešimu, kuriame atspindima padėtis 2003 m. rugsėjo pabaigoje, Lietuva iš esmės laikosi savo įsipareigojimų ir reikalavimų, kurie kyla iš derybų dėl narystės, ir tikimasi, kad iki narystės sugebės įgyvendinti *acquis* visose aplinkos apsaugos srityse. Toks įgyvendinimas yra pagrindinis uždavinys, ypač srityse, kuriose reikia didelių investicijų arba privačių įmonių investicijų. Kad būtų užtikrintas *acquis* įgyvendinimas aplinkos apsaugos srityje, reikia stambių investicijų, taip pat ir vidutinės trukmės.

2.2 Pereinamojo laikotarpio pažanga ir ekonomikos atsakas

2.2.1 Makroekonominės sąlygos Banko operacijoms

Nuo paskutinės strategijos patvirtinimo Lietuvos makroekonominiai rezultatai buvo įspūdingi. Nuo 2000 m. ekonomika augo vidutiniškai 6,5 proc. per metus, nes nuolat stiprėjo eksportas ir investicijos; 2004 m. numatomas 6,5 proc. augimas (iš dalies skatinamas palankios energetikos sektoriaus plėtros). Lito persiejimas nuo JAV dolerio prie euro pagal valiutų valdybos modelį (3,4528 litas lygus vienam eurui) 2002 m. vasarį vyko sklandžiai ir greičiausiai išliks, kol Lietuva oficialiai pasirinks eurą. Tvirta fiskalinė konsolidacija pagal TVF stabilizacijos programą padėjo sumažinti biudžeto deficitą nuo 8,5 proc. BVP 1999 m. iki maždaug 2 proc. BVP 2003 m. Valstybės skolos lygis išlieka neaukštas (mažiau kaip 15 proc. BVP). Nepaisant didelio augimo ir silpnų eksporto rinkų, einamosios sąskaitos deficitas išliko santykinai nedidelis (maždaug 6 proc. BVP 2003 m.), daugiausia finansuojamas didelių tiesioginių užsienio investicijų įplaukų. Tačiau skaičiuojant vienam žmogui, Lietuva vis dar išlieka tarp neturtingiausių ES narystės siekiančių šalių. Nedarbas išlieka aukštas ir labai ryškūs regioniniai pajamų

skirtumai (žr. 1 priedą). Be to, vidaus santaupos yra vienos mažiausių tarp narystės siekiančių šalių. Nors finansinis sektorius auga sparčiai, vidaus kreditai privačiajam sektoriui 2002 m. dar nesiekė 15 proc. BVP (žemiausias tarp narystės siekiančių šalių). Iškyla uždavinys sumažinti nedarbo lygį, skatinti vidaus santaupas ir finansinį tarpininkavimą, kad būtų skatinamas turto kaupimas, kuris leistų greitai kilti gyvenimo lygiui ir sumažintų investicijų priklausomumą nuo užsienio finansavimo. Tam reikia nuolatinės struktūrinių reformų pažangos (žr. tolesnį skyrių). Detalesnė makroekonominių rezultatų analizė pateikiama 3 priede.

2.2.2. Pereinamojo laikotarpio sėkmės ir išbandymai

Nuo paskutinės strategijos patvirtinimo Lietuva toli pažengė pereidama prie rinkos ekonomikos. Per paskutinius dvejus metus privatizacijos procesas dar labiau pasistūmėjo į priekį ir šiuo metu valstybei priklauso tik kelios stambios įmonės. Įmonių restruktūrizavimo procesą palengvina įmonių restruktūrizavimo įstatymo ir Bankroto įstatymo pataisos (nors, kaip minėta pirmiau, dar reikia pakeitimų). Be to, Lietuva ėmėsi svarbių priemonių kovodama su korupcija. Po paskutinės privatizacijos bankininkystės sektoriuje 2002 m. kovą šis sektorius žymiai sustiprėjo ir greitai išaugo kreditavimas. Visai neseniai privatizacija pasistūmėjo į priekį energetikos ir dujų sektoriuje. Nors Lietuva vis dar atsilieka kai kuriose srityse, kalbant apie rinkos reformų įgyvendinimą šiuo metu tarp narystės siekiančių šalių ji gerai vertinama beveik visais reformų aspektais (žr. 3 priedą „Lyginamoji statistika“).

Dabartinės strategijos laikotarpiu pagrindinis išskylantis uždavinys – toliau skatinti gyvybingą privatųjį sektorių. Reikės ir toliau dėti pastangas, kad būtų restruktūrizuota nemažai stambių vietos bendrovių, būtų pagerinti bendrovių valdymo standartai. Norint pašalinti pajamų skirtumus tarp regionų ir padėti sumažinti didelį nedarbą, reikia labiau remti smulkųjų ir vidutinį verslą. Tuo pačiu reikia siekti pažangos gerinant viešojo administravimo veiksmingumą, modernizuojant verslo registravimą ir supaprastinant gremėzdišką teisinę sistemą. Ilgalaiškės pažangos reikia siekti kovoje su korupcija, ypač administracine korupcija viešųjų pirkimų ir muitinių srityje. Be to, reformų dar reikia viešosios infrastruktūros sektoriuje. Kadangi biudžeto suvaržymai pastaraisiais metais riboja savivaldybių kapitalines išlaidas, prioritetas turi būti teikiamas savivaldybių infrastruktūros komercializacijai ir finansavimui iš privačiojo sektoriaus be valstybės garantijų ir reglamentinės bazės gerinimui. Energetikos sektoriaus restruktūrizavimui ir komercializavimui turėtų būti teikiamas nuolatinis prioritetas, visų pirma padedant subalansuoti laipsnišką Ignalinos atominės elektrinės (IAE) uždarymą. Tolesnių reformų reikia, kad atsirastų gerai kapitalizuota pensijų sistema ir būtų plėtojamas nebankinis finansinis sektorius.

Svarbiausi kiekvienam sektoriui išskylantys uždaviniai:

Įmonių reforma: pagrindiniai reformos uždaviniai Lietuvoje yra stambių įmonių restruktūrizavimas ir verslui palankios aplinkos sukūrimas, skatinant naujų įmonių atsiradimą (įskaitant tiesiogines užsienio investicijas), kad būtų palaikomas greitas produktyvumo augimas. Susiejus litą su euru, litas toliau augo kartu su euru, keldamas susirūpinimą dėl būsimo Lietuvos eksporto į ne euro zonos šalis konkurencingumo. Tačiau stiprus atsigavimas po Rusijos krizės sutapo su įmonių uždarymu ir restruktūrizacija. Tai ypač padidino darbo produktyvumą. Atlyginimai gamybos sektoriuje nežymiai kilo nuo 2000 m., o dėl to atsiradęs vieneto darbo sąnaudų sumažėjimas gerokai subalansavo nuolatinį nominalaus valiutų kurso didėjimą.

Nepaisant to, Lietuvai reikia toliau siekti gerų rezultatų, kad užtikrintų nuolat augantį konkurencingumą. Nepaisant greito stambių įmonių pardavimo strateginiams užsienio investuotojams pastaraisiais metais, nuo 1989 m. grynosios kumuliacinės tiesioginių užsienio investicijų įplaukos išlieka vienos mažiausių (kartu su Lenkija) tarp narystės siekiančių šalių (2002 m. jos siekė tik 1 024 JAV dolerių). Išlieka uždavinys toliau pritraukti „plyno lauko“ ir „pusiau plyno lauko“ tiesiogines užsienio investicijas, kurios suteiktų ne tik kapitalo, bet ir būtinių žinių bei įgūdžių.

Pagrindiniai uždaviniai įmonių sektoriuje:

- *Stengtis toliau gerinti verslo aplinką ir didinti administracinius gebėjimus veiksmingai užtikrinti įmonių įstatymų vykdymą.* Remiantis 1999 ir 2002 m. Pasaulio banko ir ERPB atliktu Verslo aplinkos ir įmonių veiklos rezultatų tyrimu (BEEPS), nemažai įmonių ir toliau praneša apie problemas mokesčių ir reguliavimo srityse. Vėliau Lietuva, siekdama patobulinti Įmonių restruktūrizavimo įstatymą (2002 m. lapkritį) ir Bankroto įstatymą (2002 m. gruodį), padarė svarbių pataisų. 2003 m. sausį įsigaliojo naujasis Darbo kodeksas, kuriuo siekiama modernizuoti egzistuojančią sistemą ir nustatyti pagrindinius tarptautinių darbo teisės aktų principus. Pažangos pasiekta paprastinant administracines įėjimo į rinką procedūras. Be to, Lietuva, patvirtindama nacionalinį veiksnių prieš korupciją planą ir sukurdamą nepriklausomus stebėsenos ir vykdymo užtikrinimo mechanizmus, ėmėsi rimtai kovoti su korupcija. Nepaisant to, valdžios institucijoms reikia toliau tobulinti mokesčių administravimą, modernizuoti verslo registravimą ir supaprastinti gremėzdišką teisinę sistemą. Reikia toliau stengtis gerinti viešojo administravimo veiksmingumą. Nuolatinės pažangos reikia siekti kovoje su korupcija, ypač administracine korupcija viešųjų pirkimų ir muitinės srityse.
- *Plėsti paramą MVI, kad būtų panaikinti skirtumai tarp regionų ir sumažintas nuolatinis nedarbas.* Kaip ir kitose Baltijos šalyse, Lietuvoje MVI (t.y. įmonės, kuriose dirba mažiau kaip 249 žmonės) sudaro 99 proc. visų įmonių, tačiau pagal ES reikalavimus daug mažiau įmonių yra mažos, lyginant jas su vidutinėmis įmonėmis. Besitęsiančios problemos, kurias mažos įmonės mini tyrimuose (vietos institucijų ir Pasaulio banko bei ERPB) – tai sudėtingi ir nuolat keičiami mokesčių reikalavimai, gremėzdiška teisinė sistema, korupcija žemesniu administraciniu lygiu, finansavimo stoka ir kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas. Todėl reikia sutelkti dėmesį į mokesčių administravimo gerinimą, tolesnį infrastruktūros plėtojimą, verslo administravimo ir licencijavimo reikalavimų supaprastinimą, kvalifikacijos kėlimo ir darbo jėgus judrumo skatinimą ir MVI finansavimo skatinimą, nes tai padėtų sušvelninti problemas, susijusias su užstato reikalavimais ir trumpais gražinimo laikotarpiais.
- *Dar vienas iš pagrindinių prioritetų –gerinti įmonių valdymo standartus ir restruktūrizuoti stambias vietos bendroves.* Nors vieneto darbo sąnaudos atrodo neblogai, lyginant jas su kitų narystės siekiančių šalių, ir pastaraisiais metais sparčiai didėjo produktyvumas, daugelis vietos bendrovių vis dar ne visiškai laikosi geriausių duomenų pateikimo, atskleidimo ir skaidrumo standartų ir turi ribotą prieinamumą prie tarptautinių finansų. Išskyla uždavinys padėti šioms bendrovėms restruktūrizuotis, kad išliktų konkurencingos išaugusioje ES rinkoje. Kadangi Baltijos šalys yra mažos, labai svarbu jose skatinti tarptautinius ryšius.

- *Norint išspręsti kaimo vietovėse kylančias problemas, reikia paankstinti reformas žemės ūkio sektoriuje.* 2003 m. žemės ūkis buvo lėčiausiai augantis ekonomikos sektorius. Lietuvos žemės ūkio sektorius yra santykinai didelis ir 2002 m. sudarė 18,6 proc. viso užimtumo (gerokai daugiau negu ES vidurkis), bet tik 6,3 proc. bendrosios pridėtinės vertės.¹ Tai atspindi nuolatinį gamybos neveiksmingumą ir paslėptą nedarbą kaimo vietovėse. Kaimo vietovių plėtrą vis dar stabdo žemės rinkos neveiksmingumas, maži ūkiai, infrastruktūros stoka ir alternatyvių darbo galimybių ne žemės ūkyje nebuvimas. Norint padidinti žemės ūkio ir žemės ūkio verslo sektoriaus produktyvumą ir konkurencingumą bei išspręsti kaimo vietovių problemas, reikia gerinti kokybę ir diegti technologines naujoves. Kokybė žymiai pagerėtų taikant standartus, kurių reikalauja vartotojų žemės ūkio įmonės, ir užtikrinant ES fitosanitarijos standartų taikymą. Kaip ir MVĮ, ūkininkai ir mažos žemės ūkio įmonės stokoja priėjimo prie finansavimo, nors žemės ūkyje labai svarbu, kad ūkininkai turėtų pakankamai apyvartinio kapitalo.

Energetikos sektorius: *energetikos sektoriuje toliau reikia restruktūrizacijos, komercializacijos, privatizacijos ir reguliavimo sistemos stiprinimo.* Lietuvos energetikos sektorius – tai vienintelė išskaidyta elektros energijos rinka Baltijos šalyse. 2002 m. vertikaliosios integracijos elektros energijos monopolį turinti „Lietuvos energija“ buvo išskaidyta į nepriklausomas generavimo, perdavimo, paskirstymo ir tiekimo bendroves. Lietuvos bendras turimas elektros energijos gamybos pajėgumas yra 6 002 MW, o IAE yra pagrindinis elektros gamintojas, 2003 m. pagaminęs daugiau kaip 80 proc. visų šalies elektros resursų ir leidžiantis šaliai išlaikyti grynojo elektros eksportuotojo poziciją (38 proc. 2002 m.); tačiau elektros energijos sektoriuje pastaraisiais metais stipriai išaugo vidaus galutinių vartotojų paklausa (nuo 3 proc. iki 10 proc. per metus), nes stipriai išaugo realusis BVP ir pramoninė gamyba. Restruktūrizuojant Lietuvos energijos subsektorių, didžiausias rūpestis kyla dėl IAE eksploatacijos nutraukimo. Pasirengimo narystei laikotarpiu Lietuva įsipareigojo iki 2005 m. uždaryti pirmąjį Ignalinos atominės elektrinės bloką, o iki 2009 – ir antrąjį (ES įsipareigojo paremti šį procesą). Sureguliuavus elektros tarifus ir atspindint ilgalaikes ribines sąnaudas, ėmė didėti energijos efektyvumas, leidžiantis labiau priartėti prie kitų narystės siekiančių šalių sąlygų. Tačiau ir toliau reikia siekti pažangos.

- *Energetikos sektoriaus privatizacija, restruktūrizacija ir komercializacija turėtų būti nuolatinis prioritetas, taip padedant subalansuoti laipsnišką Ignalinos AE eksploatacijos nutraukimą.* 2003 m. liepą buvo pradėta dviejų regioninių skirstomųjų bendrovių – VST ir RST – privatizacija. 2003 m. gruodį Vyriausybė pritarė 77 proc. VST akcijų pardavimui su Lietuvos mažmeninės prekybos tinklu „VP Market“ susijusiai bendrovei NDX už 539,85 mln. litų (156 mln. eurų). NDX įsipareigojo per penkerius metus investuoti 420 mln. litų (121 mln. eurų). RST akcijų pirkimu susidomėjo nemažai Europos komunalinių įmonių, įskaitant „E.On“, „EdF“, „Fortum“ ir „Eesti Energija“, tačiau galiausiai pasiūlymą pateikė tik „Eesti Energija“ ir Lietuvos Respublikos Vyriausybė nusprendė atidėti konkursą. Toliau darbotvarkėje numatyta dviejų energijos generavimo bendrovių privatizacija ar komercializacija.
- *Be to, toliau reikia stiprinti norminę bazę, kad būtų įgyvendintas reguliuojamasis trečiosios šalies dalyvavimas, leidžiantis trečiosioms šalims*

¹ Šie skaičiai taikomi žemės ūkiui, medžioklei ir žvejybai.

naudotis perdavimo ar skirstomuoju tinklu. 1997 m. įsteigta Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (VKEKK) turi būti stiprinama, kad galėtų įgyvendinti reguliuojamąjį trečiųjų šalių dalyvavimą, leidžiantį naudotis perdavimo ir skirstomaisiais tinklais. Liberalizuojant rinką ir palaipsniui nutraukiant Ignalinos AE eksploataciją, VKEKK taip pat turi toliau kurti tarifų metodikas ir vykdyti priežiūrą, kaip nepriklausomas reguliuotojas. Rinkos atvėrimas vyksta kartu su naujo Elektros energetikos įstatymo priėmimu ir derybose su ES prisiimtais įsipareigojimais: 21 proc. rinkos nuo 2002 m.; 26 proc. nuo 2003 m.; 33 proc. nuo 2004 m, ir visiškai rinkos atvėrimas nuo 2010 m. Tačiau liberalizacijos grafikas, kuris iki 2010 m. visiems vartotojams suteiktų galimybę laisvai naudotis perdavimo ir skirstomaisiais tinklais, neatitinka naujos ES direktyvos, kurioje tokia galimybė trečiosioms šalims suteikiama nuo 2007 m. liepos.

- *Dujų sektoriuje jau turėtų būti užbaigta „Lietuvos dujų“ privatizacija ir reikės tolesnių reglamentinių reformų.* Lietuva turi minimalius gamtinių dujų rezervus ir pati negamina gamtinių dujų, todėl turi visiškai pasikliauti importu. Po „Lietuvos dujų“ reorganizacijos Lietuvos Respublikos Vyriausybė ėmėsi bendrovės privatizacijos, pradėdama nuo 34 proc. akcijų, kurias 2002 m. birželį pardavė Vokietijos konsorciui „EON Energie and Ruhrgas“ už 33 mln. JAV dolerių. 2002 m. rudenį antrosios privatizacijos pakopos metu Rusijos bendrovė „Gazprom“ buvo vienintelė konkurso dėl 34 proc. akcijų dalyvė, bet būdama pagrindė gamtinių dujų tiekėja Lietuvai „Gazprom“ pradžioje pasiūlė tik 70 proc. (23,3 mln. JAV dolerių) konkurso sumos. Remiantis naujausiomis žiniomis, 2004 m. sausį jau susitarta dėl 34 proc. akcijų pardavimo bendrovei „Gazprom“. Valstybės turto fondo duomenimis, galutinė pardavimo kaina bus 100 mln. litų (36,8 mln. JAV dolerių). Pardavimas, dėl kurio buvo derėtasi ilgiau kaip metus, bus užbaigtas vasarį arba kovą. Lietuvos pareigūnai, nustatę 116 mln. litų pardavimo kainą po to, kai tokią sumą už 34 proc. „Lietuvos dujų“ akcijų gavo iš Vokietijos konsorciū, galiausiai sutiko su „Gazprom“ rudenį pateiktu pasiūlymu; sutikdami su mažesne kaina, buvo akivaizdžiai patenkinti, kad Rusijos dujų gigantas padidino pradžioje siūlytą 80 mln. litų sumą. Bendrovės privatizacija padidins jos konkurenciją, tačiau dar reikia tobulinti norminę bazę, susijusią su trečiųjų asmenų, leidžiančių naudotis perdavimo ir skirstomaisiais tinklais, dalyvavimu.
- *Išsprendus naftos tiekimo klausimą, prioritetas turėtų būti teikiamas tolesnei „Mažeikių naftos“ gamybos įrenginių modernizacijai.* Po kontroversiškai vertinto vienintelės šalyje naftos perdirbimo įmonės „Mažeikių naftos“ pardavimo bendrovei „Williams International“ 1999 m., 2002 m. 53,7 proc. bendrovės akcijų įsigijo „Jukos“, išpirkdama „Williams International“ dalį ir perimdama valdymo teises bei veiklos kontrolę. Vyriausybė vis dar sprendžia, ar parduoti dar daugiau bendrovės akcijų.

Infrastruktūra: siekiant didinti veiksmingumą, reikės tolesnės infrastruktūros paslaugų ir transporto sektoriaus komercializacijos bei privačiojo sektoriaus dalyvavimo. Lyginant su kitomis narystės siekiančiomis šalimis, BVP procentais išreiškiamos nacionalinio biudžeto kapitalinės išlaidos yra santykinai mažos (žr. 3 priedą). Vyriausybės pastangos sumažinti fiskalinį disbalansą pastaraisiais metais sumažino valstybės kapitalines išlaidas, įskaitant ir savivaldybių išlaidas. Atsižvelgiant į

iždo problemas, susijusias su naryste ES ir NATO², svarbu, kad valstybės institucijos išlaikytų balansą tarp būtinų kapitalinių investicijų, reikalingų įgyvendinti ES *acquis*, ir apdairaus fiskalinio valdymo. Todėl valdžios institucijos turėtų ieškoti būtų skatinti privačiojo sektoriaus investicijas į infrastruktūros ir aplinkos apsaugos sektorius, įskaitant savivaldybių jurisdikcijoje esančias veiklos sritis ir investicijas.

- *Tiesioginis uždavinys valdžios institucijoms – stiprinti finansinę drausmę savivaldybėse.* Nors savivaldybės padarė šiokią tokią pažangą mažindamos savo biudžeto išskolinimus, jos dar nesugebėjo susikurti tvirtų finansinių pagrindų. TVF patarė valdžios institucijoms paspartinti išlaidų racionalizacijos, skolinimosi ribų nustatymo ir kapitalinių investicijų programų biudžeto sudarymo ar planavimo procedūrų gerinimo įgyvendinimą. Be to, TVF išreiškė nusivylimą dėl to, kad buvo atidėtas nekilnojamojo turto mokesčio įvedimas, kuris leistų savivaldybėms kontroliuoti savo mokestinę bazę (kol kas pagrindinis savivaldybių pajamų šaltinis ir toliau išlieka gyventojų pajamų mokestis). Šios priemonės išplėstų savivaldybių investicines galimybes nieko nereikalaujant iš aukščiausios valdžios.
- *Prioritetas turėtų būti teikiamas ir platesniam privačiojo sektoriaus dalyvavimui savivaldybių tarnybų sektoriuje.* Nors pajamų stabilizavimas yra teigiamas žingsnis, savivaldybių sugebėjimas savarankiškai imtis kapitalinių investicijų projektų yra ribotas. Remiantis 2004 m. Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu, bendras savivaldybių skolinimosi limitas yra 35 proc. metinių pajamų, neįskaitant centrinės valdžios pervedimų. Tačiau Vilniaus ir Kauno savivaldybėms ta riba yra 50 proc. Grynasis skolinimasis per metus yra apribotas 20 proc. metinių pajamų, išskyrus pervedimus. Nors šie santykiai netaikomi projektams, įtrauktiems į Valstybės investicijų programą, akivaizdu, kad savivaldybės turėtų apsvarstyti viešojo ir privačiojo sektorių partnerystę, nes taip galėtų patenkinti savo investicinius poreikius. Privatusis sektorius galėtų būti įtraukiamas arba privatizuojant savivaldybėms priklausančias paslaugų įmones, sudarant išorines sutartis dėl tam tikrų savivaldybės paslaugų, arba naudojantis koncesijomis. *Svarbiausias prioritetas – tolesnis transporto tarnybų, įskaitant savivaldybių transportą, atnaujinimas ir restruktūrizavimas.* Kalbant apie transporto sektorį, nors Lietuvos kelių tinklas yra santykinai gerai išplėtotas, lyginant su kitomis Vidurio ir Rytų Europos šalimis, produktyvumo atžvilgiu geležinkelių reformos stipriai atsilieka (žr. 3 priedą). Visose geležinkelio transporto srityse būtinos naujos modernios geležinkelio transporto priemonės ir didesnis produktyvumas. Siekiant tolesnės pažangos, reikia spręsti klausimą, susijusį su nuostoliais, patiriamais dėl nepelningų keleivinių maršrutų, kurių valstybė nekompensuoja adekvačiai ir kuriuos šiuo metu subsidijuoja krovinių gabenimas. Pagrindinis uždavinys kelių sektoriuje – įgyvendinti sektoriaus finansavimo reformą, kad sistema būtų tvari, nuspėjama ir pakankama.

Finansinis sektorius: *gali reikėti tolesnių reformų, kad būtų sukurta gerai kapitalizuota ir tvari antroji pensijų sistemos pakopa ir plėtojamas nebankinis finansinis sektorius.* 2002 m. kovą valstybė pardavė savo 76 proc. Lietuvos žemės ūkio banko – pagal aktyvus trečio pagal dydį Lietuvos banko – akcijų Vokietijos bendrovei NORD/LB už 71 mln. litų (20 mln. eurų). Tačiau 30 proc. operacijų sudarantis finansinis

² TVF duomeninis, ateinančius trejus metus su naryste ES susijusios finansinės išlaidos sudarys 4,9 – 5,6 proc. BVP per metus. Laikantys reikalavimų dėl narystės NATO, vidutinės trukmės laikotarpi išlaidos gynybai taip pat sieks 2 proc. BVP per metus. Dotacijos sieks 2,3 – 3,2 proc. BVP (jei įstojus į ES bus visiškai įsisavintos galima parama). Taigi liks nemaža finansavimo spraga.

tarpininkavimas toliau stipriai atsilieka nuo kitų Banko šalių, kur jis siekia vidutiniškai 70 proc. Vietos kapitalo rinka, kurią laikinai pagyvino „Lietuvos telekomo“ pradinis akcijų siūlymas (IPO), vėl išsikvėpė, o rinkos kapitalizacija, išreiškiama BVP procentu, yra minimali (žr. 3 priedą).

Pagrindiniai uždaviniai finansiniame sektoriuje:

- *Nors Banko veiklos rodikliai yra geri, jie turi tęsti atidžią spartaus kreditų augimo priežiūrą, naudingas galėtų būti ir tolesnis priežiūros gerinimas.* Pinigų kiekio privačiajam sektoriui ir privačiojo sektoriaus kreditavimas atitinkamai išaugo 17 proc. ir 30 proc., ir tikimasi, kad skaičiuojant nuo apatinės ribos, panašiai augs šiais ir kitais metais. Toks spartus kreditavimo didėjimas kelia abejonių dėl paskolų portfelio kokybės ir pabrėžia atidžios priežiūros svarbą. 2003 m. buvo padaryta nemažai pakeitimų, sustiprinusių bankininkystės sektoriaus priežiūrą, laikantis TVF ir ES reikalavimų. Valdžios institucijos pataisė Bankų įstatymą, išplėsdamos Lietuvos banko Kredito įstaigų priežiūros departamento priežiūros galias. Taip pat buvo patvirtinta daugiau procedūrų prieš pinigų plovimą. 2003 m. rugsėjį buvo priimtas naujas Draudimo įstatymas, kuriame atkreipiamas dėmesys į Tarptautinės draudimo priežiūros asociacijos (IAIS) pažymėtas silpnąsias draudimo priežiūros vietas. Tačiau įstatyme nenumatoma pakankama finansinė draudimo priežiūros agentūrų nepriklausomybė ir IAIS rekomenduoja toliau tobulinti šią sritį. TVF taip pat rekomenduoja ilgainiui sujungti finansinio sektoriaus priežiūrą.
- Lietuvos kapitalo rinka ir toliau yra atsilikusi, atspindėdama iš dalies silpną institucinių investuotojų bazę. 2002 m. pabaigoje vertybinių popierių rinkos kapitalizacija siekė tik 10 proc. BVP ir buvo mažiausia iš beveik visų narystės siekiančių šalių, nors 2003 m. išaugo 40 proc. Nors egzistuoja 9 gyvybės ir 26 negyvybės draudimo bendrovės, bendra draudimo įmokų suma 2002 m. buvo mažesnė kaip 2 proc. BVP (lyginant su 8 proc. ES); 2003 m. draudimo įmokos išaugo 10 proc.

- *Būtina užtikrinti ilgalaikį finansinį pensijų sistemos gyvybingumą.* 2002 m. gruodį Seimas priėmė naują Pensijų sistemos reformos įstatymą, kuriame nustatoma savanoriškojo kaupimo pensijų sistemos antroji pakopa, užuot nustatčius privalomąją, kaip buvo numatyta anksčiau. Nuo 2004 m. sausio privatūs asmenys gali savanoriškai nukreipti savo socialinio draudimo įmokų dalį iš „Sodros“ į privačius pensijų kaupimo fondus ir gyvybės draudimo bendroves. Valdžia mano, kad daugiau reformų nebereikia ir kad jau yra visi reikalingi teisės aktai. Iš tiesų, dalyvavimo apimtys pranoko daugelio lūkesčius ir nurodoma, kad maždaug 40 proc. visų mokesčių įmokas „Sodrai“, pasirinko nukreipti savo įmokų dalį į privačius fondus. Tačiau kyla abejonių dėl to, ar šios reformos sukuria gerai kapitalizuotą ir paremtą apibrėžtomis įmokomis antrąją pakopą, kuri daugelį metų išliktų stabili. Kadangi dabartinė demografinė situacija yra palanki, „Sodra“ kelerius ateinančius metus turės biudžeto perviršį, taigi dabar būtų idealus laikas kitoms reikšmingoms reformoms. Tačiau remiantis kai kuriais skaičiavimais, dabartinė nekaupiamųjų pensijų sistema po maždaug 15-20 metų nebebus finansiškai gyvybinga. TVF ir kitų stebėtojų nuomone, ilgalaikis nekaupiamųjų pensijų sistemos tvarumas pareikalaus papildomų priemonių, pvz., padidinti pensinį amžių, sugriežtinti įmokų surinkimą, panaikinti su darbo pajamomis susietų pensijų viršutinę ribą, sugriežtinti neįgalių asmenų teisių į pensijas reikalavimus. Be to, TVF mano, kad dalyvauti antroje pensijų sistemos pakopoje paskatintų privalomas dalyvavimas jaunesnių žmonių grupėms ir griežtesnis pensijų fondų reguliavimas.

2.3 Kapitalo prieinamumas ir investavimo reikalavimai

Vietos bankai yra gerai kapitalizuoti ir labai likvidūs, nes auga indėliai. Artėjant narystei ES ir mažėjant kreditavimo rizikai, bankai noriai teikia paskolas įmonėms laikotarpiui iki 10 metų ir hipotekos paskolas laikotarpiui iki 40 metų, o palūkanų norma paprastai yra nuo 4 iki 7 proc. per metus. Negrąžinamų paskolų rodiklis vidutiniškai yra mažesnis negu 2 proc.

Namų ūkių kreditavimas (vartotojiškos paskolos, kreditinės kortelės ir hipotekos paskolos) ir išperkamosios nuomos rinkos sparčiai išaugo per paskutinius trejus metus ir reikalauja atidžios priežiūros. Išperkamosios nuomos turto fondas dabar sudaro daugiau kaip 3 proc. BVP, ir tai yra daugiau negu daugumoje kitų narystės siekiančių ir ES šalių (išskyrus Estiją ir Latviją). Šiuo atžvilgiu išperkamoji nuoma iš dalies pakeitė tradicinį bankų skolinimą, ir tai nutiko pirmiausia dėl neveiksmingo teisinio turto likvidavimo bylų proceso ir dėl to, kad besiskolinantiems trūksta įkeičiamo turto.

Tačiau vietos bankai apskritai nenoriai skolina verslo pradžiai ir naujai įsteigtoms bendrovėms. Taigi mažos įmonės ir toliau nurodo, kad ilgalaikio finansavimo už priimtina kainą neprieinamumo stoka yra pagrindinė kliūtis augimui. Kitos kliūtys – tai biurokratinės reguliavimo institucijos ir tinkamos kvalifikacijos darbuotojų stoka.

Vidaus kapitalo rinkai, kuri yra maža ir nelikvidi, tenka labai ribotas vaidmuo kaip priemonei pritraukti santaupas į kapitalines investicijas ir jas paskirstyti. Kapitalo rinka, kaip finansavimo šaltinis, yra vis dar ankstyvojoje stadijoje, o vertybinių popierių rinkos kapitalizacija Lietuvoje yra mažesnė negu 10 proc. BVP. Vidaus obligacijų rinkoje toliau dominuoja Vyriausybės vertybiniai popieriai, o didelė dalis neapmokėtų obligacijų – tai tarptautinės euroobligacijos. Lietuva neseniai išleido dar vieną 600 mln.

eurų vertės ilgalaikių euroobligacijų emisiją. Dar prieš šią emisiją reitingų agentūros „Fitch“ ir „Standard&Poors“ atitinkamai 2004 m. sausį ir vasarį padidino Lietuvos ilgalaikio skolinimosi užsienio valiuta reitingus nuo BBB iki BBB+ ir nuo BBB+ iki A-.

3. STRATEGINĖS KRYPTYS

3.1 Banko prioritetai strategijos laikotarpiu

Bankas, atsižvelgdamas į savo mandatą ir pirmiau išvardytus uždavinius, sutelks savo dėmesį į tuos sektorius, kuriuose jis galėtų padėti Lietuvai ateinančių strategijos laikotarpi. Tai pirmiausia apims šiuos pagrindinius veiklos prioritetus. Bankas, pasinaudodamas ankstesnės strategijos laikotarpiu įgyta patirtimi, perskirstė savo pagrindinius prioritetus ir tikslus Lietuvoje taip:

- **Privačių įmonių sektorius.** Pagrindinis Banko dėmesys bus skiriamas paramai konkurencingo privačių įmonių sektoriaus plėtojimui. Bankas sieks remti stambias pramonės, gamybos ir paslaugų įmones, siekdamas sudaryti sąlygas Lietuvos bendrovių plėtrai regione ir pagerinti vietos įmonių valdymo standartus. Bankas remis ir MVĮ plėtrą. Kadangi tos įmonės yra gana mažos, Bankas gali tikėtis pirmiausia to pasiekti per operacijas finansiniame sektoriuje ir per investicinius fondus. Kad paremtų MVĮ įmonių augimą, Bankas sieks teikti ilgalaikį finansavimą finansiniam sektoriui kredito linijų, subordinuotų paskolų ir akcijų įsigijimo forma. Kai bus priimti būtini teisės aktai, Bankas sieks remti tolesnę nebankinių institucijų, įskaitant lizingo bendroves, draudimo sektorių, hipotekinių paskolų teikėjus ir pensijų fondus, plėtrą.
- **Energetika.** Bankas sieks skatinti Baltijos energetikos rinkos plėtrą tarp trijų Baltijos šalių bei Lenkijos ir Lietuvos jungiamųjų linijų. IAE eksploatacijos nutraukimas pereiš į kitus su energetika susijusius projektus.
- **Infrastruktūra.** Bankas remis tolesnę infrastruktūros plėtrą, įskaitant transporto ir savivaldybių infrastruktūros sektorių, kad sustiprintų savivaldybių finansinę būklę, išlaikytų konkurenciją, skatintų regioninę integraciją ir pritrauktų tvarias ilgalaikes privačias investicijas ir komercines operacijas.

Bankas yra pasirengęs padėti valdžios institucijoms nustatyti prioritetus, procedūras ir atsakomybę, kad būtų sudarytos galimybės veiksmingai pasinaudoti ES struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo teikiamomis lėšomis. Bankas turi vertingos darbo su ES patirties kuriant ir kartu įgyvendinant finansines operacijas, siekiant paremti daugelį sektorių, įskaitant MVĮ plėtrą, transporto ir savivaldybių infrastruktūrą. Šia patirtimi bus pasinaudota padedant Lietuvai gauti pažadėtas ES fondų lėšas.

Lietuvai taikomi Banko aplinkos apsaugos principai atspindi šalies teisinės sistemos ir ekonominės plėtros pažangą. Santykinai daug aprėpiančiame Banko projektų portfelyje dėmesys kreipiamas į pagrindines Lietuvos aplinkos apsaugos problemas, susitelkiant į tolesnį konkrečių aplinkos apsaugos valdymo sričių gerinimą per Banko projektus ir siekiant narystės ES. Visoms ERPB operacijoms Lietuvoje taikoma Banko aplinkos apsaugos politika, siekiant užtikrinti, kad rengiami projektai atitiktų galiojančius ES aplinkos apsaugos standartus. Kai reikia, sprendžiant teisinio įvertinimo metu iškilusius klausimus, į teisinę dokumentaciją įtraukiami Aplinkos apsaugos veikslių planai, kartu laikantis Banko mandato per savo investicinius projektus aktyviai remti aplinkai

tinkamą ir tvarią plėtrą. Visuose projektuose Bankas laikysis tarptautinių viešųjų pirkimų standartų, rodydamas pavyzdį Lietuvos bendrovėms ir valdžios institucijoms.

3.2 Uždaviniai įvairiuose sektoriuose ir Banko tikslai

Atsižvelgdamas į 2.2 skyriuje identifikuotus pereinamojo laikotarpio uždavinius, įmonių sektoriuje Bankas siekia šių tikslų:

3.2.1 Privačių įmonių sektorius

Bankas yra pasirengęs remti stambius investicinius projektus, skatinančius tiesiogines užsienio investicijas Lietuvoje, ir kitus tiesioginių investicijų projektus, pvz., vidutinio dydžio vietos arba užsienio įmonių gamybos, žemės ūkio verslo ar paslaugų sektoriuose. Šių metų sausio pradžioje buvo pasirašyta sutartis dėl 35 mln. eurų paskolos didžiausiam Baltijos šalyse mažmeninės prekybos tinklui ir antrai pagal dydį Lietuvoje bendrovei „VP Market“. 2004 m. pabaigoje arba 2005 m. dar gali būti suteikta 25 mln. eurų sindikuota paskola. Dalyvaudamas tiesioginių investicijų projektuose Bankas rinksis projektus, kuriems reikia didelių struktūrinių ir tarptautinių investicijų, ypač į Rusiją ir kitas NVS šalis arba iš jų, pavyzdžiui, finansiniame sektoriuje, gamybos, prekybos ar platinimo srityse. Bus skiriamas dėmesys įmonių valdymo, skaidrumo ir atskaitomybės gerinimui ir Lietuvos konkurencingumo didinimui.

Bankas per finansinius tarpininkus – bankus, lizingo bendroves ir investicinius fondus – finansuos mažesnių įmonių skolas ir akcijų įsigijimą Lietuvoje. Ypač Bankas sieks spręsti regioninių pajamų skirtumų problemą, per tokias programas, kaip ES MVĮ kaimo finansavimo programa. Bankas taip pat kuria bendros rizikos paskolų programą, remiančią Lietuvos bankų teikiamą finansavimą klientų ir įmonių veiklai Kaliningrade, Ukrainoje ir kitose NVS šalyse.

3.2.2 Energetikos sektorius

Bankas yra pasirengęs remti elektros energijos sektoriaus restruktūrizaciją (įskaitant atrankinę privatizaciją), prioritetines investicijas į turimus gamybos pajėgumus ir perdavimo sistemas po IAE eksploatacijos nutraukimo, atsinaujinančiuosius energijos šaltinius, pvz., saulės ir vėjo, potencialiai finansuos naujus kogeneracinių pajėgumų projektus ir energijos taupymo gerinimo projektus.³ Bankas taip pat remia Baltijos elektros energijos rinkos plėtrą (CBEM). Dar konkrečiau ir atsižvelgdamas į pereinamuoju laikotarpiu identifikuotus uždavinius, Bankas rengiasi šiai veiklai:

- Lenkijos ir Lietuvos jungiamųjų linijų galimybių studija jau yra parengta ir Bankas yra pasirengęs remti šio svarbaus tarptautinio projekto plėtrą;
- įgyvendinami pirmieji Tarptautinio Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo paramos fondo finansuoti projektai ir Bankas rengia Lietuvos

³ Remiantis Stojimo sutarties protokolu dėl Ignalinos atominės elektrinės, „Ignalinos programa numato, *visų pirma*, priemones, skirtas: remti Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimą; įprastinių elektros energijos gamybos pajėgumų, kurie pakeis Ignalinos atominės elektrinės reaktorių po jų galutinio sustabdymo, modernizavimui ir jų saugos normų aplinkos atžvilgiu gerinimui laikantis *acquis*; kitas priemones, susijusias su sprendimu galutinai sustabdyti elektrinę ir nutraukti jos eksploatavimą, kurios prisidės prie būtino Lietuvos energijos gamybos, perdavimo ir paskirstymo sektorių restruktūrizavimo, modernizavimo, jų saugos aplinkos atžvilgiu gerinimo, taip pat prie energijos tiekimo saugumo didinimo ir energijos veiksmingumo gerinimo Lietuvoje.“

šiluminės elektrinės atgaivinimo projektą, kuri daugiausia finansuos Tarptautinis Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo paramos fondas;

- kad sumažėtų Lietuvos priklausomumas nuo Lietuvos šiluminės elektrinės, bus svarbu remti atsinaujinančiuosius energijos šaltinius, ypač vėjo ir vandens;
- Bankas pasirengęs apsvarstyti kogeneracinių pajėgumų projektų finansavimą, su visiškais, ribotais arba be jokių savininkų garantijų, jei sudaromos tinkamos elektros energijos pirkimo ir kuro tiekimo sutartys.
- Bankas yra pasirengęs remti tolesnę energetikos sektoriaus, įskaitant gamybos ir skirstymo bendroves, privatizaciją;
- 2003 m. Bankas organizavo regioninį dujų tyrimą, kurio metu buvo analizuojami ir pagal svarbą išdėstomi potencialūs projektai Lietuvos dujų sektoriuje. Tyrimą finansavo Tarptautinis Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo paramos fondas. Nors Bankas šiuo metu nemato neatidėliotino investavimo į Lietuvos dujų sektorių galimybių, vidutinės trukmės perspektyvoje yra keli potencialūs projektai. Tai požeminės dujų saugyklos statyba ir Banko dalyvavimas įsigyjant „Lietuvos dujų“ akcijų. Bankas tęs dialogą su svarbiausiais dalyvaujančiomis šalimis, įskaitant Ūkio ministeriją, „Gazprom“ ir „Ruhrgas/E.ON“.
- Tikimasi, kad naftos perdirbimo įmonės „Mažeikių nafta“ atnaujinimas (priartinant ją prie ES standartų) bus vienas didžiausių investicinių projektų Lietuvoje 2004 – 2005 m., ir Bankas toliau stengsis iniciatyviai dalyvauti šiame projekte bei tęs dialogą su „Jukos“.

3.2.3 Infrastruktūra

Savivaldybių infrastruktūros sektoriuje Bankas skirs dėmesį paskoloms, skirtoms savivaldybės tarnyboms gerinti ir komercializuoti, suteikiamoms su savivaldybių garantijomis. Bankas yra pasirengęs remti aplinkos apsaugos projektus (daugiausia vandens, nuotekų ir kietųjų atliekų), taip pat miesto transporto ir centralizuotų šilumos sistemų projektus, bendradarbiaudamas su ES ir kitais donorais bei vietos bankais, kai to reikės.

- Bankas stengsis skatinti mažas ir vidutines savivaldybes rengti aplinkos apsaugos projektus, ypač leidžiančius mažinti pajamų ir infrastruktūros lygių tarp regionų skirtumus. Todėl Bankas sieks skatinti finansavimą pagal ES mažų savivaldybių programą. Kadangi Lietuvoje nustatytos savivaldybių skolinimosi ribos, o projektai yra maži, joms labai sunku pritraukti lėšų savo projektams. Bankas taip pat ieškos būdų, kaip veiksmingai nukreipti jungtines ERPB, ES ir kitų donorų lėšas mažesnių savivaldybių vandentiekio ir nuotekų sektoriams.
- Bankas skatins savivaldybės ir privatizuotų komunalinių įmonių, atitinkančių komercinių bankų finansavimo reikalavimus, skolinimosi plėtrą. Skatindamas bendrą su komerciniais bankais šios srities finansavimą, Bankas sieks pritraukti papildomo kapitalo ir tuo pačiu suteikti komunalinėms įmonėms jų kapitalinių investicijų programoms reikalingą ilgesnį pradinį terminą. Stiprindamas finansinius komunalinių įmonių pajėgumus Bankas toliau skatins gerinti savivaldybės tarnybų teikiamų paslaugų lygius, komercializaciją ir rinkos kainodarą.
- Jau finansavęs bendrovę „Kauno vandenys“, Bankas kartu su Kauno miesto savivaldybe rengia viešojo transporto projektą, pagal kurį būtų finansuojamas

autobusų įsigijimas, garantuojamas savivaldybės paramos sutartimi. Bankas teiks konsultacines paslaugas, padėdamas savivaldybei restruktūrizuoti Kauno viešojo transporto sistemą ir parengti savivaldybės ir Kauno transporto bendrovės viešųjų paslaugų sutartį. Šis sandoris parodys kitoms savivaldybėms ir bankams, kad viešojo transporto investicijas galima finansuoti be visiškų savivaldybės garantijų. Tiesioginis skolinimas visuomeninio transporto bendrovėms padidins galimybes skolintis investicijoms į paslaugas ir infrastruktūrą, kur pajamos gaunamos ne iš mokesčio už važiavimą. Planuojama, kad Kauno visuomeninio transporto sandoris bus demonstracinis projektas, vėliau naudojamas kituose Lietuvos miestuose.

- Kai reikės, Bankas skatins naudotis viešosios ir privačiosios partnerystės struktūromis ir veiklos koncesijomis, kad padidėtų savivaldybių veiklos rentabilumas.

Transporto sektoriuje:

- Bankas toliau dirbs su valstybei priklausančia bendrove „Lietuvos geležinkeliai“ ir remis jos tebevykstančią restruktūrizacijos ir investicijų programą. Krovinių vežimo geležinkeliu verslas toliau labai plečiasi, pirmiausia dėl to, kad Klaipėdos ir Kaliningrado uostuose didėja tranzitinių krovinių srautai tarp Rusijos ir Vakarų Europos, o pagrindiniams nacionalinio geležinkelių tinklo rytų ir vakarų krovinių vežimo maršrutams reikia daugiau kapitalinių investicijų, kad didėjant apimtims, būtų užtikrinta patikima priežiūra. Vienas iš Banko prioritetų – remti projektus, susijusius su Lietuvos geležinkelio ryšio su Lenkija stiprinimu ir galima tolesne Vakarų Europos vėžės taša Lietuvoje. Kad užtikrintų ES lėšų skyrimą šiems stambiams projektams, Bankas šiame sektoriuje dirbs su EIB.
- Bankas toliau dirbs su EIB ir ES fondais identifikuodamas tinkamus ir ekonomiškai gyvybingus kelių projektus, pirmiausia gerinant šiaurės ir pietų krovinių gabenimo keliais maršrutus, didžiųjų miestų aplinkkelius ir prieigą prie uostų. Dar reikia apibrėžti Panemunės – Sovetsko (Kaliningradas) tilto projekto koncepciją, tačiau Bankas yra pasirengęs padėti parengti ir įgyvendinti projektą, kai Lietuvos ir Rusijos valdžia susitars dėl šio projekto aprėpties.
- Krovininio ir keleivinio oro transporto sektorių plėtrai Lietuvoje reikės daugiau investicijų ir Bankas stengsis paremti oro transporto infrastruktūros modernizaciją ir atnaujinimą, oro transporto tarnybų, skraidinančių į Lietuvą ir iš jos, plėtrą ir komercializaciją.
- Bankas dirbs Lietuvos vandens transporto sektoriuje, paremdamas Lietuvos uosto paslaugų ir laivybos bendrovių plėtrą.
- Daugiamodalinių logistikos terminalų ir susijusios infrastruktūros plėtra Lietuvoje – tai vienos prioritetinių sričių gerinant bendrą transporto sektoriaus veiksmingumą regiono mastu. Bankas dirbs su privačiuoju sektoriumi ir su atitinkamomis centrinės ir vietos valdžios institucijomis remdamas tokią plėtrą ir sudarydamas sąlygas privačiajam sektoriui dalyvauti transporto ir logistikos projektuose.

4. KITOS TARPTAUTINĖS FINANSINĖS INSTITUCIJOS IR DAUGIAŠALIAI DONORAI

4.1 EUROPOS SAJUNGA (LĖŠOS ĮSTOJUS Į ES)

Pagalba prieš įstojimą

2000 – 2002 m. Lietuva gavo 126 mln. eurų iš PHARE (ir papildomai 18,5 mln. eurų administraciniams gebėjimams stiprinti 2002 m.), 90 mln. eurų iš SAPARD (specialiosios žemės ūkio ir kaimo plėtros programos) ir maždaug 155 mln. eurų iš ISPA (Pasirengimo narystei struktūrinės politikos instrumento). SAPARD Lietuvai 2002 metams preliminariai paskirstė 31,8 mln. eurų, ISPA – 61 mln. eurų 2002 metams ir 48 mln. eurų 2003 metams. 1992-1999 m. PHARE programa skyrė Lietuvai 328 mln. eurų, 2000 m. – 50 mln. eurų, o 2001 m. – 48,5 mln. eurų. PHARE programa Lietuvai 2002 m. nacionalinei programai skyrė 43,7 mln. eurų, kuriuos papildė 18,5 mln. eurų pagal 2002 m. PHARE papildomos institucinių gebėjimų stiprinimo programą. Apskaičiuota, kad 2003 m. Lietuva pasirengimui narystei iš viso gavo maždaug 200 mln. eurų, įskaitant pagalbą atominės elektrinės eksploatacijos nutraukimui.

Lėšos įstojus į Europos Sąjungą

2002 m. gruodžio 13 d. Kopenhagoje Europos Sąjungos viršūnių taryboje Lietuva sėkmingai užbaigė derybas dėl narystės, o tai reiškia, kad 2003 m. balandžio 16 d. Atėnuose ji turi pasirašyti Prisijungimo sutartį ir 2004 m. gegužės 1 d. tapti Europos Sąjungos nare. Galutinis derybų paketas yra teigiamas Lietuvai, nes ji yra viena šalių, turinčių aukščiausių vienam gyventojui tenkantį ES lėšų rodiklį (769 eurai 2004-2006 m., iš kurių 208 eurai skiriami žemės ūkiui). ES paskirstymų prasme Lietuva bus grynoji gavėja: jos indėlis į ES biudžetą, tenkantis vienam gyventojui, sieks 147 eurų, o pajamos iš viso sieks 535 eurų. Lietuva taip pat sulauks papildomos 47 mln. eurų paramos (įskaitant pirmiau minėtus skaičiavimus), apimančios mokėjimus, kad pagerėtų nacionalinio biudžeto situacija (34,8 mln. eurų 2004 m. ir 12,6 mln. eurų 2005-2006 m.). Dar Lietuvai bus skirta 140 mln. eurų Šengeno sistemai ir 24 mln. eurų Pereinamojo laikotarpio institucijų plėtros programoms. Remiantis TVF skaičiavimais, tikimasi, kad šios dotacijos Lietuvai įstojus į ES padidės nuo maždaug 2,3 proc. BVP 2004 m. iki 3 proc. 2006 m., nors tai priklauso nuo to, ar institucijos turės pakankamai gebėjimų. Tačiau apskaičiuota, kad su ES susijusios išlaidos 2004-2006 m. padidės ir sieks 5-5,6 proc. ir per vidutinės trukmės laikotarpį susidarys nemažas finansavimo trūkumas. Papildomų išlaidų prioritetai bus žemės ūkis, gynyba, socialinės paslaugos ir sveikatos priežiūra.

Derybų metu Lietuva ir ES pasiekė kompromiso dėl trijų pagrindinių klausimų: žemės ūkio kvotų, Ignalinos atominės elektrinės eksploatacijos nutraukimo ir Kaliningrado:

- Žemės ūkio srityje buvo susitarta dėl progresyvaus tiesioginių išmokų įvedimo suderinus susitarimus su kitomis šalimis kandidatėmis. Lietuvai buvo suteikta galimybė papildyti gaunamas sumas naudojantis bendru finansavimu iš kitų EB ir nacionalinių fondų.
- Kalbant apie Ignalinos AE, derybų rezultatai įtvirtinti Stojimo sutarties protokole dėl Ignalinos atominės elektrinės. Protokole numatoma, kad Lietuva įsipareigoja ES prašymu uždaryti pirmąjį IAE bloką iki 2005 m., o antrąjį – iki 2009 m. ES, laikydamasi Bendrijos solidarumo principo, įsipareigojo ir po

2006 m. toliau remti Lietuvos pastangas nutraukti elektrinės eksploataciją. 2004-2006 m. ES išipareigojimai siekia 285 mln. eurų.

- Kalbant apie Kaliningradą, ES, Lietuva ir Rusija susitarė dėl tranzito į Kaliningrado sritį. Lietuvai įstojus į ES, Kaliningradui bus skirtas maksimalus 40 mln. eurų paketas, tačiau šiuo metu dar deramasi dėl projektų detalių.

Bankas ir toliau nuodugniai derina savo veiklą su ES, ypač dėl investicijoms taikomų didelių reikalavimų ir pereinamojo laikotarpio pažangos, taip pat dėl nemažų struktūrinių lėšų, kurias Lietuva galės gauti nuo šių metų pradžios. Aplinkosaugos srityje Bankas toliau bendradarbiaus su kitomis institucijomis, įskaitant Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos komisiją (HELCOM) ir Pasaulio banko grupę (TRPB ir TFK), kurių aplinkosauginė veikla papildė ERPB veiklą. Kad būtų užtikrinta veiksminga sinergija su kitomis Lietuvoje veikiančiomis tarptautinėmis finansinėmis institucijomis, Bankas tęs dialogą pirmiausia su šiomis tarptautinėmis finansinėmis institucijomis:

4.2 EUROPOS INVESTICIJŲ BANKAS (EIB)

Nuo savo veiklos Lietuvoje pradžios EIB iš viso Lietuvai patvirtino projektų už 337 mln. eurų sumą. Tai buvo, pavyzdžiui, telekomunikacijų projektai – GSM mobiliojo tinklo ir skaidulinės optikos tinklo kūrimas ir plėtra. Transporto sektoriuje EIB finansavo kelias priemones, skirtas atnaujinti ir pagerinti infrastruktūrą, pvz., „Lietuvos geležinkelių“ projektas, „Lietuvos kelių“ projektas, Vilniaus tarptautinis oro uostas ir Klaipėdos uosto infrastruktūra. Be to, EIB finansavo savivaldybių aplinkos apsaugos projektus ir pasirašė kelias paskolas pagal Pasaulinių paskolų programą, skirtas finansuoti mažesnius projektus, įskaitant programas su „NordLB Lietuva“ ir „Sampo“ banku.

Rengiantis natystei ES ir vėliau, Lietuvai tapus ES nare, EIB veikla Lietuvoje bus derinama su ES struktūriniais fondais ir Sanglaudos fondu. 2003 m. gruodį EIB pasirašė 60 mln. eurų vertės Bendrąją Sanglaudos fondo ir struktūrinių fondų programą, pagal kurią bus bendrai finansuojami projektai, skatinantys ūkio ir socialinės infrastruktūros plėtrą ir projektus aplinkos apsaugos ir transeuropinių tinklų srityse.

4.3 KREDITANSTALT FÜR WIEDERAUFBAU (KfW)

„Kreditanstalt für Wiederaufbau“ Lietuvoje finansavo MVĮ plėtrą. 2002 m. pradžioje KfW dešimčiai metų „Vilniaus bankui“ atidarė 10 mln. eurų kredito liniją, o 2003 m. 10 mln. eurų kredito liniją tais pačiais tikslais atidarė bankui „NordLB Lietuva“. Iki 2002 m. KfW pagal MVĮ programą jau buvo finansavusi „Sampo“ banką ir „Vereins- und Westbank“.

4.4 TARPTAUTINIS VALIUTOS FONDAS (TVF)

Lietuva prisijungė prie TVF 1992 m. gegužę. Visą paskutinįjį praėjusio amžiaus dešimtmetį ir iki praėjusių metų Lietuva kreipėsi į TVF dėl Išplėstinės lėšų programos (1994-1997) ir 2 rezervinių susitarimų, kaip atsargumo priemonės. Paskutinis rezervinis susitarimas dėl 86,5 mln. SST buvo patvirtintas 2001 m. rugpjūtį, o jų galiojimas baigėsi 2003 m. kovą, kai buvo įvykdyti visi rezultatyvumo kriterijai. Lietuva dar turi finansinių išipareigojimų TVF, kurie bus įvykdyti iki 2007 m. Paskutinėje konsultacijoje dėl IV straipsnio, vykusioje 2003 m. rugsėjį, buvo susitarta rengti kitas konsultacijas dėl IV straipsnio kas 12 mėnesių.

4.5 ŠIAURĖS ŠALIŲ INVESTICIJŲ BANKAS (ŠŠIB)

Šiaurės šalių investicijų bankas – tai daugiatašalė finansinė institucija, priklausanti penkioms šalims: Danijai, Suomijai, Islandijai, Norvegijai ir Suomijai. 2000 m. ŠŠIB parengė finansavimo programą, remiančią moteris verslininkes, kurios dalį sudarė 300 000 eurų paskola Lietuvos vystymo bankui 2000 m. ir dvi atrankinio tolesnio finansavimo paskolos 2002 m. – 500 000 eurų „Šiaulių bankui“ ir 1 mln. eurų „Sampo“ bankui. Lietuvos kelių direkcija gavo iš ŠŠIB 67,4 mln. eurų paskolą žvyrkelių tvarkymui. 2002 m. ŠŠIB suteikė 10 mln. eurų paskolą Lietuvos Respublikos energijos taupymo investicijoms į viešuosius pastatus. Be to, 2002 m. ŠŠIB finansavo Klaipėdos uosto tvarkymą, suteikdamas 4,3 mln. eurų paskolą per Klaipėdos valstybinę jūrų uosto direkciją. 2004 m. vasario 11 d. Lietuva pasirašė susitarimą dėl narystės ŠŠIB. Tikimasi, kad 2004 m. ratifikavus sutartį, Lietuva 2005 m. sausio 1 d. taps ŠŠIB nare.

4.6 PASAULIO BANKAS IR TFK

Lietuva prisijungė prie Pasaulio banko 1992 m. Nuo tada Pasaulio bankui šalyje tenka svarbus vaidmuo, atliekamas per sureguliuojamą ir investicinį skolinimą, politinį dialogą ir analitinę bei konsultacinę pagalbą. Pasaulio banko parama padėjo Vyriausybei įgyvendinti struktūrines reformas ir stiprinti gebėjimus sektorių ir vietos lygiais, gerinti MVĮ galimybes gauti finansavimą iš komercinių bankų ir, kartu su kita tarptautine pagalba, valyti Baltijos jūrą. Šiuo metu banko programoje išskiriamos šios sritys: a) viešojo sektoriaus gebėjimų didinimas, įskaitant viešojo sektoriaus valdymo reformą ir reglamentinę reformą; b) augimo palaikymas gerinant verslo aplinką, skatinant žinių ekonomiką ir kaimo plėtrą; c) mažinti socialinį pažeidžiamumą įgyvendinant pensijų sistemos, socialinės pagalbos programos ir sveikatos sektoriaus reformą.

Lietuvoje vienam žmogui tenkančios pajamos yra vis dar žemiau gradacijos ribos, kurią pasiekus prasideda diskusijos dėl oficialios gradacijos inicijavimo. Banko pagalba Lietuvai priklausys nuo paklausos ir bus pagrįsta Banko pagalbos narystės ES siekiančioms šalims sistema. Perėjimas prie ne skolinimu pagrįstų santykių numatomas naujoje pagalbos šaliai strategijoje, kuria remdamasis Lietuvoje Bankas išliks pagrindinis plėtros partneris, teikiantis politines konsultacijas, perduodantis žinias, stiprinantis gebėjimus, teikiantis tarptautinę paramą ir techninę pagalbą ir skatinantis gebėjimų veiksmingai pasinaudoti ES struktūriniais fondais stiprinimą.

Lietuva yra TFK narė nuo 1993 m. TFK finansavo tekstilės ir elektronikos sektorių bendroves, finansines institucijas ir fondus. Visai neseniai, 2002 m., TFK suteikė maždaug 20 mln. JAV dolerių paskolą viešbučio projektui Vilniuje. TFK ir toliau skirs dėmesį į eksportą orientuotiems projektams, kur Lietuva turi konkurencinį privalumą, pvz., celiuliozės ir popieriaus bei maisto perdirbimo projektams, taip pat projektams sektoriuose, turinčiuose galimybę sparčiai augti, pvz., mažmeninė prekyba ir paslaugos, elektronikos komponentų gamyba, metalai, plastiko ir medienos apdirbimas. TFK tirs galimybes skatinti specializuotų privačiojo sektoriaus finansinių institucijų, pvz., draudimo, pensijų fondo valdymo ir būsto finansavimo bendrovių, plėtrą.

1 PRIEDAS: POLITINIS IR SOCIALINIS VERTINIMAS

Nepriklausoma valstybe Lietuva tapo 1919 m., vėliau per Antrąjį pasaulinį karą ji neteko nepriklausomybės ir vėl ją atgavo 1990 m. kovą. Lietuvos valstybės valdymo forma – parlamentinė demokratija, 1992 m. referendumo būdu buvo patvirtinta jos Konstitucija ir 141 vietų vienu rūmų Parlamentas (Seimas); Prezidentas yra renkamas tiesioginiuose rinkimuose; Vyriausybės ministrus skiria Ministras Pirmininkas, kuri skiria Prezidentas ir tvirtina Seimas. Nepriklausomybę atgavusios Lietuvos politinę sistemą sudaro trys elementai: stipri, modernizuota posocialistinė demokratinė (tam tikru mastu pokomunistinė) kairė, asmenybėmis pagrįsta ir skaidytis linkusi centro dešinė ir nacionalistai. Vyriausybė gerbia Konstituciją ir teismų nepriklausomumą. Valstybės vadovas – Prezidentas, turintis nemažai oficialių galių, įskaitant galią skirti ir šalinti (tam reikia Parlamento pritarimo) Ministrą Pirmininką, atskirus ministrus ir vyriausiąjį ginkluotųjų pajėgų vadą.

Pirmąjį nepriklausomos Lietuvos Respublikos Prezidentą Algirdą Brazauską 1998 m. pakeitė prezidentinių rinkimų metu išrinktas Valdas Adamkus. 2003 m. sausį septyniasdešimtmetį V. Adamkų – populiarų ir gerbiamą asmenį, į Lietuvą grįžusį iš išeivijos Jungtinėse Valstijose – papildomuose rinkimuose nugalėjo keturiasdešimt aštuonerių Rolandas Paksas, anksčiau buvęs Ministru Pirmininku ir Vilniaus miesto meru. R. Paksas buvo surengęs kontroversiškai vertintą ir gerai finansuotą rinkiminę kampaniją. Tačiau 2003 m. spalį Lietuvą ištiko su Prezidentu susijusi politinė krizė. Saugumo departamento pažymos, kuriose R. Paksas ir jo aplinka siejami su Rusijos nusikaltėlių pasauliu, paskatino Seime pradėti tyrimą. 2003 m. gruodį Seimo paskirta laikinoji tyrimo komisija tyrimo rezultatus pateikė vasario mėnesį. Ji rekomendavo rengti Prezidento apkaltą remiantis šešiais punktais: grėsmė nacionaliniam saugumui; priesaikos sulaužymas; slaptos informacijos nutekėjimas; kišimasis į privatų verslą; valstybinių institucijų vardo diskreditavimas; leidimas patarėjams piktnaudžiauti savo galiomis. Remdamasis šia rekomendacija Lietuvos Respublikos Seimas kovo 8 d. oficialiai pradėjo R. Pakso apkaltą ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą, prašydamas išnagrinėti priimtą sprendimą. Teismui priėmus sprendimą šiuo klausimu, Seime vyks balsavimas. Prezidentas R. Paksas atsisako atsistatydinti teigdamas, kad tapo nekalta politinio sąmokslu auka.

2003 m. gegužės 10-11 d. įvykusiame referendume dėl Lietuvos narystės Europos Sąjungoje 90 proc. balsų buvo „už“ (referendume dalyvavo 63 proc. žmonių). 2003 m. lapkričio mėn. pateiktame ES Komisijos Išsamiam Lietuvos pasirengimo narystei vertinimo pranešime Lietuva buvo teigiamai įvertinta. Jame pabrėžiama, kad Lietuva beveik į visas politikos sritis perkėlė *acquis communautaire*. Pranešime paminėta, kad susirūpinimą dar kelia dvi gana siauros sritys, susijusios su Lietuvos pasirengimu abipusiam kvalifikacijų pripažinimui ir žuvininkyste (laivyno valdymo tikrinimas ir kontrolė).

2004 m. birželį vyks rinkimai į Europos Parlamentą, o 2004 m. rudenį – į Lietuvos Respublikos Seimą. Kelių korupcijos skandalų teismų sistemoje, Užsienio reikalų ministerijoje ir Nacionalinėje mokėjimo agentūroje atskleidimas pakenkė Vyriausybei.

Tarptautiniai santykiai

Nuo pat nepriklausomybės atgavimo Lietuvos užsienio politika buvo siekiama dviejų pagrindinių tikslų – įstoti į NATO ir ES. Rusija pradžioje priešinosi ir ES, ir NATO plėtrai į rytus, bet pirmiausia pakeitė savo poziciją dėl ES plėtros, o 2002 m. nustojo priešintis ir dėl NATO, nes pagerėjo jos santykiai su pagrindine NATO karine galia JAV. 2002 m. lapkritį vykusiam Prahos Viršūnių susitikime Lietuva, kartu su kaimynėmis Estija ir Latvija, buvo pakviesta prisidėti prie NATO plėtros. Planuojama, kad 2004 m. gegužės 1 d. Lietuva įstos į ES. Būsima narystė ES teigiamai paveikė santykius su Rusija. 2003 m. liepos 1 d. įsigaliojo nauja tranzito tvarka Kaliningrado gyventojams, vykstantiems į Rusijos Federaciją. Naujas režimas įsigaliojo Rusijai ir ES 2002 m. lapkritį radus kompromisą. Rusijos piliečiai naudojami naujais kelionės dokumentais, išduodamais pateikus Rusijos vidaus pasą. Kelionės dokumentus būtina įsigyti likus mažiausiai 24 valandoms iki kelionės ir jie galioja vienai kelionei. 2003 m. rugpjūčio 12 d. Vilniuje užsienio reikalų ministras Antanas Valionis ir Rusijos ambasadorius Lietuvoje Jurijus Zubakovas pasikeitė pasienio sutarčių ratifikacijos raštais. Tai užbaigė procesą, prasidėjusį 1997 m. spalį Maskvoje prezidentams A. Brazauskui ir B. Jelcinui pasirašius sutartis. Lietuva yra vienintelė buvusi sovietinė respublika, su kuria Rusija oficialiai nustatė savo sienas. Šiuo metu tarp Rusijos ir Lietuvos vyksta diskusijos dėl dviejų klausimų: dėl panaudoto branduolinio kuro transportavimo iš Kaliningrado į Rusiją ir dėl „Lukoil“ planų daryti naftos gręžinį 22 km nuo Kuršių nerijos – tarptautinių turistų traukos ir UNESCO pasaulio paveldo vietos, kuri yra labai pažeidžiama taršos.

Investicinis klimatas ir vientisumo klausimai

2003 m. spalį paskelbtame Europos Komisijos Išsamiam Lietuvos pasirengimo narystei vertinimo pranešime minima, kad reikia dėti daugiau pastangų kovojant su organizuotu nusikalstamumu, pinigų plovimu ir klastojimu bei korupcija. Į kelis pastaruosiu metu vykusius skandalus buvo išpainioję ir politikai. Nepaisant to, šie atvejai patvirtino, kad Lietuva daro didžiulę pažangą kovodama su korupcija. 2003 m. liepą dėl įtarimų kyšių už vizų dokumentų tvarkymo paspartinimą ėmimu buvo atstatydinti septyni konsulatuose Rusijoje ir Baltarusijoje dirbę diplomatai. Liepos mėn. buvo atleisti septyni teisėjai po to, kai buvo atskleistas stambus kontrabandinis tinklas, į kurį buvo išpainioję ir aukštesnieji valstybės tarnautojai bei policijos pareigūnai. 2003 m. rugpjūtį dėl įtarimų kontrolės stoka, neleidusia užkirsti kelio SAPARD lėšų išmokėjimui pagal apgaulingai užpildytą paraišką, buvo priverstas atsistatydinti Nacionalinės mokėjimo agentūros, administruojančios ES lėšas, vadovas. 2003 m. vasaros pabaigoje prasidėjus tyrimui dėl „Mažeikių naftos“ privatizacijos 1999 m., kaltinimus numatoma pareikšti 20 žmonių, įskaitant du ministrus, viceministrą ir tris buvusius „Williams International“ (bendrovės, kuriai 1999 m. priklausė 26,87 proc. Lietuvos bendrovės akcijų) darbuotojus amerikiečius.

Pagal „Transparency International“ 2003 m. korupcijos suvokimo indeksą Lietuva užima 41 vietą tarp 133 šalių ir vertinama 4,4 iš 10 balų. Ji atsilieka nuo Estijos (33 vietą ir 5,5 balas), bet lenkia Latviją (57 vieta ir 3,8 balas). 2002 m. Lietuva buvo 36-ta iš 102 šalių. Tik 38 šalys iš 133 2003 m. indekse išvardintų šalių buvo įvertintos aukštesniu nei 5 balai, ir problema išlieka skiriamoji linija tarp šalių, kuriose nėra korupcijos ir kuriose ji yra. Indeksas vertina, kaip korupciją suvokia analitikai, akademikai ir verslininkai.

Socialinės sąlygos

„Eurostat“ duomenimis vienam gyventojui tenkantis BVP apskaičiuojamas remiantis perkamąja galia, 2002 m. siekė tik 39 proc. ES vidurkio ir buvo vienas žemiausių, palyginus su kitomis narystės siekiančiomis šalimis. Demografiniai rodikliai taip pat nepalankūs. Remiantis 2001 m. gyventojų surašymu, 2002 m. pradžioje Lietuvoje buvo 3,48 mln. gyventojų. Tai rodo, kad nuo 1989 m. vykusio gyventojų surašymo gyventojų skaičius sumažėjo 5,4 proc. Iš dalies tai nutiko dėl emigracijos žlugus Sovietų Sąjungai. 1992 m. didžiausias kūdikių mirtingumas buvo 16,5 iš 1000 naujagimių, o 2001 m. jis palaipsniui sumažėjo iki 7,8 mirčių iš 1000 naujagimių. Nuo 1999 m. padaugėjo mažų šeimų, sumažėjo gimstamumas ir pasireiškė demografinės struktūros senėjimas. Vidutinė gyvenimo trukmė pasiekė žemiausią ribą 1994 m., kai vyrams ji buvo 62,7 m., o moterims 74,9 m, bet vėl padidėjo 2002 m. iki 65,9 metų vyrams ir 77,4 metų moterims. Nuo 1995 m. įstatymu nustatytas pensinis amžius palaipsniui didėjo ir iki 2006 m. sieks 62,5 metus vyrams ir 60 metų moterims. Visam regionui būdingas labai spartus užsikrėtusių AIDS daugėjimas ateityje gali pabloginti demografinį balansą.

Pajamų ir socialiniai skirtumai tarp regionų išlieka dideli. Pavyzdžiui, 2002 m. neturtingiausioje Tauragės apskrityje vienam žmogui tenkantis BVP siekė tik 8,4 tūkst. litų ir tai sudarė tik 57 proc. šalies vidurkio, lyginant su 21 tūkst. litų Vilniaus apskrityje. Tauragės ir Telšių apskrityse Valstybinės darbo biržos duomenimis užregistruotas didžiausias nedarbas, siekiantis daugiau kaip 14 proc. lyginant su 10,3 proc. šalies vidurkiu. Šiose apskrityse užregistruotas mažiausias šalyje įmonių skaičius ir joms tenka mažiausiai tiesioginių užsienio investicijų.

Baudžiamasis kodeksas draudžia prekybą moterimis, tačiau tai vis tiek kelia problemų. Šalis pirmauja kaip prekybos merginomis ir moterimis kilmės šalis ir šiek tiek mažiau pasižymi kaip tranzito ir paskirties šalis. Moterys iš Lietuvos daugiausia gabenamos į Vakarų Europą ir Vidurio Rytus. 1998 m. priimtame įstatyme numatoma bausmė už prekybą žmonėmis seksualinio išnaudojimo tikslu. Tačiau kelių NVO vertinimu, valstybė nededa pakankamai pastangų, kad būtų užkirstas kelias prekybai žmonėmis ir neieško dingusių be žinios žmonių.

Praėjusio amžiaus paskutiniojo dešimtmečio pradžioje buvo pradėta dar iš sovietinio laikotarpio išlikusios centralizuotos sveikatos priežiūros sistemos reforma, ypač akcentuojant pirminę sveikatos priežiūrą ir bendrosios praktikos gydytojus. „Sodra“ finansuojama įmokomis, sudarančiomis 31 proc. darbuotojų darbo užmokesčio, ir darbdavių įmokomis, kurios siekia 3 proc. Lietuvos keturių lygių švietimo sistema (pradinis, pagrindinis, vidurinis ir aukštasis mokslas) yra privaloma nuo septynerių iki šešiolikos metų. Sulaukę 14 metų, mokiniai gali rinktis profesinio mokymo mokyklas arba bendrojo lavinimo tikslųjų ir humanitarinių mokslų pakraipos mokyklas. Populiariausia profesinio lavinimo mokyklų disciplina – inžinerija. Nuo 1994 m. darbdaviams teko svarbus vaidmuo sudarant profesinių mokyklų mokymo programas. Visų lygių mokyklų lankomumas sumažėjo nuo 793 000 praėjusio amžiaus devintojo dešimtmečio pradžioje iki 633 000 1993 m., bet 2001-2002 m. jau siekė 885 000. Aukštojo išsilavinimo siekiančių studentų skaičius išaugo nuo 83 650 1996 m. iki 148 790 2001 m. Iki Antrojo pasaulinio karo didžioji dalis gyventojų buvo iš kaimo, o miestuose gyveno tik 22 proc. gyventojų. Iki 2002 m. sausio 1 d. miesto gyventojų dalis pasiekė 67 proc. visų gyventojų. 2001 m. Lietuvoje 83,5 proc. gyventojų buvo lietuviai,

6,7 proc. – lenkai ir 6,3 proc. – rusai. Remiantis 1998 m. priimtu įstatymu, visi gyventojai galėjo kreiptis dėl natūralizacijos, nepaisant jų etniškumo.

Darbas

Nors nedarbo lygis ir toliau mažėja ir 2003 m. siekė maždaug 10,3 proc. (Valstybinės darbo biržos duomenimis) arba 12,5 proc. (Darbo jėgos tyrimo duomenimis), jis išlieka aukštas. Be to, daugiau kaip ketvirtis bedarbių neturi darbo daugiau kaip metus ir tai reiškia, kad struktūrinis nedarbas yra didelis. Nors nedarbas mažėjo, skirtumai tarp regionų ir skurdas kaimo vietovėse dar plačiai paplitę. Atsižvelgiant į tai, kad žemės ūkio dalis užimtumo srityje yra daug didesnė negu jo BVP dalis, ir remiantis Ispanijos patirtimi įstojus į ES, galimas užimtumo žemės ūkyje mažėjimas ateityje gali labai padidinti nedarbo lygį.

2003 m. sausį įsigaliojo naujas Darbo kodeksas, kuriame siekiama modernizuoti egzistuojančią sistemą ir įgyvendinti pagrindinius tarptautinės darbo teisės principus. Buvo pataisytas Bedarbių rėmimo įstatymas, kad būtų skatinamas užimtumas ekonominių sąstingį patiriančiose vietovėse, kuriant subsidijuojamas darbo vietas ir kitas strategijas. Tačiau pagrindinis uždavinys lieka pasiekti ilgalaikį atsigavimą darbo rinkoje. Ypač reikia padidinti darbo rinkos lankstumą. Pavyzdžiui, nustatytas minimalus atlyginimas prisideda prie nekvalifikuotų darbuotojų aukšto nedarbo lygio, o pastaruoju metu patvirtintas minimalaus darbo užmokesčio didinimas gali būti neigiamas žingsnis.

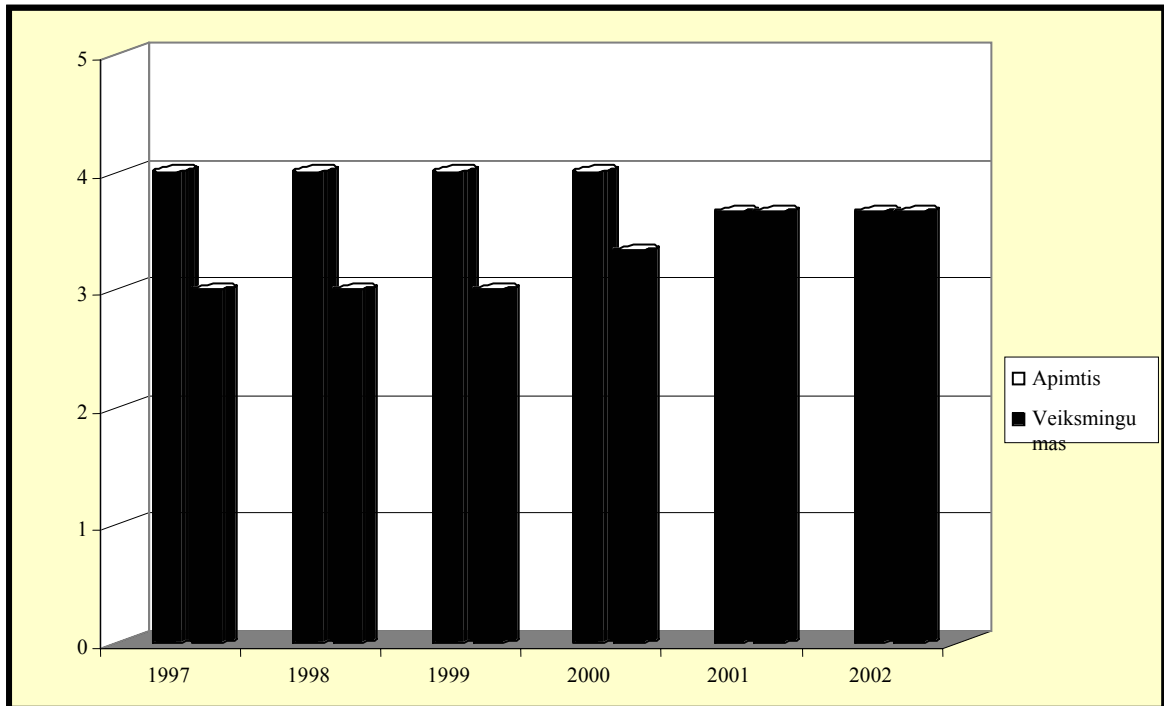
Remiantis Konstitucija ir Profesinių sąjungų įstatymu, darbininkai ir darbuotojai gali laisvai jungtis į profesines sąjungas. Profesinės sąjungos egzistuoja nuo 10 iki 20 proc. visų įmonių ir vienija maždaug 10 – 15 proc. darbuotojų. Yra keturios pagrindinės profesinių sąjungų asociacijos: Lietuvos profesinių sąjungų centras (maždaug 100 000 narių), Lietuvos darbininkų sąjunga (50 000 narių), Lietuvos profesinių sąjungų asociacija (40 000 žmonių) ir Lietuvos darbo federacija (15 000 narių). Jos visos dirba trišalėje komisijoje, kuri telkia profesinių sąjungų narius, darbdavius ir Vyriausybę. Svarbiausias paslaugas teikiantiems viešojo sektoriaus darbuotojams neleidžiama streikuoti, tačiau kiti gali tai daryti. Streikai dažniausiai organizuojami viešajame sektoriuje, tačiau jie nėra dažni (dažniausiai tai būna įspėjamieji streikai).

2 PRIEDAS: PEREINAMASIS LAIKOTARPIS TEISINĖJE SRITYJE

LYGINAMASIS LIETUVOS KOMERCINĖS TEISĖS VERTINIMAS

I. Ilgesnio laikotarpio vertinimas

Lietuvos komercinės teisės apimtis ir veiksmingumas⁴

Šaltinis: OGC Legal Indicator Surveys; 1997 - 2002

*Pastaba: rodikliai y ašyje svyruoja nuo 1 (nedidelė pažanga) iki 5 (didelė pažanga)

Remiantis kasmetiniu ERPB teisinių rodiklių tyrimu, komerciniai įstatymai Lietuvoje atitinka tarptautinius standartus.

Pirmiau pateiktoje lentelėje matyti, kad 1997 – 2000 m. buvo atotrūkis tarp priimtų įstatymų ir jų įgyvendinimo. Lentelėje matyti, kad 2001 m. situacija pagerėjo ir toliau gerėja 2002 m.

⁴ ERPB kasmet atlieka teisinių rodiklių tyrimą, kuriuo vertinama teisės reformos pažanga Vidurio ir Rytų Europoje, Baltijos šalyse ir Nepriklausomų valstybių sandraugoje vietos teisininkų ir akademikų nuomone. Tokio tyrimo rezultatai yra pagrįsti atsakymais klausimyne, kuris siunčiamas praktika kiekvienoje iš minėtų šalių užsiimantiems teisininkams. Tyrime atspindima, kaip jie suvokia šalies teisinę sistemą ir ypač kiek komerciniai ir finansiniai įstatymai pasiekė tarptautiniu mastu pripažįstamus standartus (apimtis), kiek tie įstatymai yra įgyvenami ir kiek užtikrinamas jų laikymasis (veiksmingumas). Tyrimas yra pagrįstas tik vietos teisininkų savo šalies teisės aktų suvokimu ir neatspindi ERPB požiūrio į tas teisės sistemas. Be to, reikia pažymėti, kad kiekvieno respondento prašoma užpildyti klausimyną tik apie savo šalį, nelyginant jos su kitomis šalimis.

II. Situacija kitose pereinamojo laikotarpio šalyse

Lyginant su kitomis narystės siekiančiomis šalimis, Lietuvos situacija yra gera. Remiantis 2002 m. ERPB teisinių rodiklių tyrimu, kuriuo vertinama, kaip Lietuvos teisės sistema išmanantys teisininkai ją suvokia, Lietuvos komerciniai įstatymai gali būti apibūdinami, kaip adekvatūs, kad būtų galima remti investicijas ir kitą komercinę veiklą.

Lyginant su kitomis Vidurio Europos šalimis, Lietuvos komercinė teisė tos srities teisininkams atrodo esanti tokio pat lygio, kaip ir Estijoje, Vengrijoje ir Čekijoje.

TEISĖS SEKTORIAUS ĮVERTINIMAS

Bankrotas

Nemokumo procedūras reglamentuoja du pagrindiniai įstatymai – 2001 m. kovo 20 d. redakcijos Įmonių bankroto įstatymas ir 2001 m. kovo 21 d. redakcijos Įmonių restruktūrizavimo įstatymas. Įmonių bankroto įstatymas iš dalies pakeitė ankstesnį nemokumo apibrėžimą ir bankroto procedūrų pradėjimo pagrindus. Įmonių restruktūrizavimo įstatyme restruktūrizavimas numatomas kaip alternatyva bankroto procedūroms, kai įmonės turi laikinų finansinių sunkumų. Įmonių restruktūrizavimas vykdomas laikantis įmonės restruktūrizavimo plano, kurį visuotiniame susirinkime tvirtina kreditoriai ir kuriam pritaria teismas. Įmonės restruktūrizavimo plane gali būti numatomos restruktūrizavimo metu bendrovei kreditorių suteikiamos lengvatos, pvz., mokėjimų atidėjimai, skolos panaikinimas, skolos sumažinimas ir kt.

Nors ir pripažindamas Lietuvos pastangas siekti geresnių bankroto taisyklių, ERPB neseniai atliko nemokumo įstatymo vertinimą ir pamatė, kad kai kuriose bankroto įstatymo srityse stokojama tarptautiniu mastu pripažintų standartų, taigi įstatymas turėtų būti tobulinamas. Pagrindiniai trūkumai: i) nenumatytas automatiškas perėjimas nuo reorganizacijos prie likvidacijos; ii) atrodo, kad yra sudėtinga pradėti nemokumo procedūras; iii) nėra nemokumo balanso patikrinimo; iv) administracinių mokesčių mokėjimo pirmumas yra neaiškus.

Kapitalo rinkos

Vertybinių popierių rinką reguliuojantys Seimo leidžiami įstatymai – tai Vertybinių popierių rinkos įstatymas, Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas ir Akcinių bendrovių įstatymas. 2002 m. balandį įsigaliojęs Vertybinių popierių rinkos įstatymas faktiškai yra papildytas ir pataisytas 1996 m. priimto Vertybinių popierių viešosios apyvartos įstatymo variantas. Šis pataisytas variantas yra skirtas šalies teisinėje sistemoje atspindėti naujausias investicinių paslaugų globalizacijos ir rinkos integracijos tendencijas, su vertybinių popierių rinka susijusių ES direktyvų nuostatų perkėlimą ir įstatymo nuostatų suderinimą su Civilinio kodekso nuostatomis, jame padaryti pakeitimai, būtini norint užtikrinti veiksmingesnį vykdymą. 2003 m. liepą priimtas Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas, skirtas suderinti kolektyvinio investavimo subjektų reglamentavimą su ES teisės aktais.

Pagrindinė vertybinių popierių rinkos priežiūros tarnyba yra Lietuvos vertybinių popierių komisija. Ji buvo įsteigta 2002 m. rugsėjį Vyriausybės nutarimu ir finansuojama iš valstybės biudžeto. Komisijos pirmininką ir narius penkerių metų

laikotarpiui skiria Seimas Lietuvos Respublikos Prezidento teikimu. Savo pareigas jie gali užimti ne daugiau kaip dvi kadencijas.

Draudimo sektorių prižiūri Valstybinė draudimo priežiūros tarnyba (2004 m. sausį pervadinta į Draudimo priežiūros komisiją), kuri yra tarptautinės draudimo priežiūros asociacijos narė. 2001 m. gegužę buvo dar kartą pataisytas Draudimo įstatymas, liberalizuojantis investicijas į draudimo turtą užsienyje.

2003 m. liepos 4 d. Seimas priėmė keletą teisės aktų, reikalingų kuriant naują pensijų sistemą. Tarp jų yra Pensijų kaupimo įstatymas ir Pensijų kaupimo fondų įstatymas (pervadintas į Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymą, įsigaliojusį 2003 m. liepos 30 d.). Pensijų kaupimo įstatyme numatomos dalies „Sodros“ įmokų kaupimo ir pensijų mokėjimo sąlygos, o Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatyme numatomas teisinis savanoriškojo pensijų kaupimo pensijų fonduose pagrindas. Pagal Pensijų kaupimo įstatymą, Lietuvos vertybinių popierių komisijai suteikiama valdžia išduoti licencijas pensijų fondams ir prižiūrėti jų veiklą. Be to, Vertybinių popierių komisija turi galią prižiūrėti depozitoriumų veiklą.

Akcinių bendrovių įstatymas ir įmonių valdymas

Akcinių bendrovių įstatymas įsigaliojo 2001 m. sausio 1 d., o 2002 m. buvo padarytos jo pataisos. Pagal Akcinių bendrovių įstatymą, uždaroji akcinė bendrovė laikoma akcine bendrove, kai jos akcijos yra siūlomos viešam pardavimui, laikantis atitinkamų teisės aktų, reglamentuojančių viešąją prekybą vertybiniais popieriais. Minimalus įstatinis akcinės bendrovės kapitalas – 150 000 litų, uždarnosios akcinės bendrovės – 10 000 litų. Be to, akcinės bendrovės steigėjų skaičius nėra ribojamas, o uždarnosios akcinės bendrovės steigėjų negali būti daugiau kaip 10. Visos bendrovės turi būti įregistruotos Lietuvos Respublikos įmonių registre. Bendrovė laikoma įsteigta ir įgyja juridinio asmens teises jos įregistravimo dieną.

Privalomi akcinės bendrovės valdymo organai yra visuotinis akcininkų susirinkimas, administracijos vadovas (pvz., prezidentas) ir bent vienas kolegialus valdymo organas – direktorių valdyba arba stebėtojų taryba. Uždarosioms akcinėms bendrovėms nėra privaloma formuoti stebėtojų tarybą arba direktorių valdybą. Akcinių bendrovių įstatyme numatoma skirti akcininką, kuris būtų „inspektorius“ rengiant visuotinius akcininkų susirinkimus. Be to, bendrovės valdymo organų nariai privalo nurodyti konfliktinius arba konkurencinius interesus, susijusius su bendrovės veikla. Remiantis kai kuriomis įstatymo išimtimis, bendrovės direktorių valdybos pirmininkas ir nariai privalo kartu kompensuoti nuostolius, kuriuos bendrovė patiria dėl valdybos sprendimų, priimtų pažeidžiant įstatymą arba bendrovės įstatus.

Pagal Akcinių bendrovių įstatymą, tam tikros klasės akcijų savininkai turi vienodas teises ir pareigas. Kasmetinis visuotinis susirinkimas šaukiamas per keturis mėnesius pasibaigus finansiniams metams (kurie yra kalendoriniai metai, nebent kitaip būtų numatyta bendrovės įstatuose). Jei įstatuose nenumatoma kitaip, ne mažiau kaip vieną dešimtąją balsų turintis akcininkas turi teisę šaukti visuotinį susirinkimą. Be to, mažiausiai vieną dvidešimtąją balsų turintis akcininkas turi teisę siūlyti visuotinio akcininkų susirinkimo darbotvarkės klausimus. Visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimas gali būti apskundžiamas teismui ne vėliau kaip per 30 dienų, kai asmuo sužino arba turėjo sužinoti apie jo priėmimą. Kiekvienas bendrovės akcininkas arba

akcininkų grupė turi teisę sudaryti sutartį su pasirinkta audito įmone dėl bendrovės veiklos ir apskaitos dokumentų patikrinimo.

Remiantis 2003 m. ERPB įmonių valdymo sektoriaus vertinimo projekto rezultatais, Lietuva vertinama kaip šalis „labai besilaikanti“ egzistuojančių įmonių valdymo įstatymų (pvz., lyginant formalius ir tikrai veikiančius teisės aktus), lyginant su EBPO *Įmonių valdymo principais*. Šios kategorijos šalims bendrieji prioritetai yra gerinti egzistuojančių teisės aktų įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo veiksmingumą. Pakankama nepriklausomybė ir išteklių ypač turi būti užtikrinti vertybinių popierių rinkos reguliuotojui, toliau reikia plėsti teismų kompetenciją priimant su įmonių valdymu susijusius sprendimus.

Koncesijos

2003 m. spalio 1 d. Lietuva priėmė naują Koncesijų įstatymą. Ankstesnis 1996 m. patvirtintas įstatymas praktiškai neveikė ir nebuvo sudaryta jokių koncesijų susitarimų. ERPB padėjo valdžios institucijoms keisti ir plėsti naują teisės sistemą.

Koncesijų įstatymas yra pagrįstas geriausiais tarptautiniais standartais ir praktika, ypač UNCITRAL privačiai finansuojamų infrastruktūros projektų teisiniu gidu ir ES rekomendacijomis bei standartais. Be to, Koncesijų įstatymas atitinka kitus Lietuvos įstatymus, yra pagrįstas vietos teisės ir teismų sistemos specifika, taip pat Civiliniu kodeksu.

Koncesijų įstatyme koncesijos apibrėžimas apima labai daug veiklos, turto ir paslaugų rūšių. Be to, į koncesijos apibrėžimą yra įtrauktas „komercinis komponentas“ ir rizikos perdavimas. Laikantis naujosios tvarkos, bet koks vidaus ar užsienio subjektas, įskaitant konsorciumus ir bendras įmones, gali dalyvauti konkursuose ir laimėti koncesijų kontraktus. Ankstesniame įstatyme buvo numatyta, kad koncesijos sutarties šalys gali apsiriboti tik formavimo, veiklos ir perdavimo struktūra ir dėl sutarčių dažniausiai nevykdavo derybos. Pagal Koncesijų įstatymą, dėl koncesijos sutarties sąlygų ir pačios veiklos struktūros sprendžia šalys ir renkasi tai, kas palankiausia ir investuotojams, ir valdžiai.

Naujos konkursų rengimo taisyklės yra paprastesnės ir aiškesnės. Laikantis geriausios tarptautinės praktikos, Koncesijų įstatyme tam tikrais atvejais numatoma tiesioginė ranga. Koncesijos sutarties šalys, laikydamosi Civilinio kodekso nuostatų, gali laisvai rinktis galiojančią teisę. Anksčiau ginčai buvo sprendžiami tik Lietuvos teismuose, tačiau naujoji tvarka leidžia šalims rinktis ginčų sprendimo procedūrą ir forumą, įskaitant šalies ar tarptautinį arbitražą.

Sandoriai, kuriems teikiamos garantijos

Sandoriai dėl kilnojamojo ir nekilnojamojo turto, kuriems teikiamos garantijos, yra reguliuojami Civilinio kodekso. Garantines teises į kilnojamąjį turtą reguliuoja 1997 m. birželio 10 d. priimtas Kilnojamojo turto įkeitimo įstatymas, o garantines teises į nekilnojamąjį turtą reguliuoja 1997 m. birželio 10 d. priimtas Hipotekos įstatymo pakeitimo įstatymas. Civilinio kodekso (įsigaliojusio 2001 m. liepos 1 d.) ir Civilinio proceso kodekso (įsigaliojusio 2003 m. sausio 1 d.) reforma žymiai pakeitė sistemą. Laikantis naujų taisyklių, visi kilnojamojo turto įkeitimai (išskyrus turtinę teisę) ir

daugelis kitų sandorių, kurie atspindi kvazigarantinius interesus (skolos gražinimo pardavimas, išperkamosios nuomos sutartys, pardavimai išsaugant nuosavybės teisę), turi būti registruojami Hipotekos registre. Registre registruojami ir nekilnojamojo turto užstatai. Sistema yra centralizuota, visiškai kompiuterizuota ir lengvai prieinama internete. Visi suinteresuoti asmenys gali elektroniniu būdu ieškoti duomenų, įskaitant detalią informaciją apie įkeitimą.

Apskritai, nekilnojamųjų ir kilnojamųjų daiktų įkeitimo priėmimo, užbaigimo ar vykdymo užtikrinimo sistema buvo rūpestingai ir kruopščiai diegiama ir puikiai veikia. Tai patvirtinama ir ERPB tyrimuose. Ypač veiksmingai veikia įkeitimo vykdymo užtikrinimas (žr. 2003 m. ERPB naują teisinių rodiklių tyrimą). Tačiau ir toliau reikia gerinti tvarką:

- 1) Kyla neaiškumų dėl turto įkeitimo, kuris paprastai turėtų būti nurodomas kaip užstato raštas. Nors Civiliniame kodekse numatoma, kad visų rūšių skolų, įskaitant būsimas skolas, užstatas gali apimti visus esamo ir būsimo kilnojamojo turto tipus, visų rūšių skoloms, garantuoti, kad teoriškai būtų įmanoma sukurti užstatą, apimantį kintantį turto rinkinį ir net visą įmonę, tačiau praktiškai nustatyta tvarka reikalauja konkrečiai apibūdinti ir nurodyti visą kaip užstatą pateikiamą turtą. Vietos specialistai teigia, kad vienintelis galimas kintančio turto įkeitimas yra apyvartinių prekių atsargų įkeitimas – Civiliniame kodekse numatomas specialus apyvartinių prekių atsargų įkeitimas, suvaržant tik įmonei priklausančias prekes ir žaliavas.
- 2) registravimo procedūra galėtų būti modernesnė ir paprastesnė. Šiuo metu, norint registre užregistruoti įkeitimą, visi dokumentai turi būti pateikiami patikrinti Registruui, prieš tai juos turi patvirtinti notaras. Ir atvirkščiai, norint užregistruoti kvazigarantinį interesą, pakanka Registrą paprasčiausiai informuoti. Paprastai visam procesui prireikia penkių darbo dienų. Šį terminą galima žymiai sutrumpinti. Tai gali paveikti ir sąnaudas: šiuo metu įkeitimo įregistravimo mokestis gali siekti 700 litų (maždaug 200 eurų, čia įeina žyminis mokestis ir mokesčiai notarui). Kvazigarantinio intereso užregistravimas kainuoja tik 20 litų.

Telekomunikacijos

Telekomunikacijų sektorių šiuo metu reguliuoja Ryšių reguliavimo tarnyba ir 1998 m. priimtas bei 2002 m. pataisytas Telekomunikacijų įstatymas. Ryšių reguliavimo tarnyba – tai 2001 m. gegužę įsteigta nepriklausoma agentūra, kurios tikslas – vykdyti telekomunikacijų reguliavimo funkcijas. Telekomunikacijų įstatyme apibrėžiama Ryšių reguliavimo tarnybos ir Susisiekimo ministerijos atsakomybė. Ryšių reguliavimo tarnyba yra atsakinga už licencijų priežiūrą, reikalavimų nustatymą, ryšių stebėseną, tarifų limitų nustatymą fiksuoto ryšio sektoriuje ir už visas kitas sritis, kur atsiranda dominavimas rinkoje arba kryžminis subsidijavimas, taip pat administruojant nacionalinį numeracijos planą, tvirtinant sutartis su klientais, tiriant operatorių ginčus dėl ryšių ir bendro izoliacinių vamzdžių, kabelių kanalų, bokštų ir stulpų naudojimo, taip pat sudarant dažnių paskirstymo strateginį planą, bendradarbiaujant su Lietuvos radijo ir televizijos komisija. Pagrindinės Susisiekimo ministerijos funkcijos – formuoti telekomunikacijų politiką, išduoti licencijas konkurso būdu, atstovauti Lietuvai užsienyje su telekomunikacijomis susijusiais

klausimais ir stebėti, kaip laikomasi įsipareigojimų teikti universaliasias paslaugas, taip pat tvirtinti Ryšių reguliavimo tarnybos priimtus potvarkius.

Lietuvos fiksuoto ryšio rinka buvo visiškai liberalizuota 2003 m. sausio 1 d., kai vietos, vidaus ir tarptautinė telefonija tapo atvira konkurencijai. Tačiau tikra konkurencija dar užtruks, nes tebevyksta derybos tarp buvusio vienintelio operatoriaus „Lietuvos telekomo“ ir naujų ryšių rinkos dalyvių.

Nors Lietuva toli pažengė derindama telekomunikacijų sektorių su EU reikalavimais, papildyta 2002 m. ES programa nebuvo visiškai perkelta. Prieš Lietuvai 2004 m. gegužę tampant ES nare, tokia pažanga yra būtina. Lietuva tik iš dalies laikosi savo įsipareigojimų ir reikalavimų, kylančių telekomunikacijų srityje iš narystės ES. 2003 m. lapkričio mėn. Išsamiaje Lietuvos pasirengimo narystei vertinimo pranešime ES identifikuoja nemažai sričių, kur Lietuvos Vyriausybei reikia siekti tolesnės pažangos, kad būtų laikomasi ES reikalavimų. Tai pasakytina apie šias sritis:

- Patvirtintos dabartinės fiksuoto ryšio kainos dar nėra orientuotos į sąnaudas, remiantis ilgalaikę augančių sąnaudų metodika;
- Reikia suskaidyti vietines linijas;
- Reikia tęsti fiksuoto tinklo modernizavimą ir iš naujo subalansuoti kainas;
- Reguliotojo išteklių yra per maži, be to reikia stiprinti darbuotojų kvalifikacijos kėlimą telekomunikacijų teisės sistemos srityje. Kartu reikia užtikrinti reguliuotojo veiksmingumą ir nepriklausomybę;
- Ryšių reguliavimo tarnyba turi skirti ypatingą dėmesį, kad būtų užtikrintos universaliosios paslaugos.

3 PRIEDAS: MAKROEKONOMINĖS SITUACIJOS RAIDA IR MAKROEKONOMINIAI RODIKLIAI

Produkcija: *didelių investicijų ir eksporto apimčių sąlygotas spartus augimas.* 2002 metais realusis BVP išaugo 6,8 proc., o preliminariais 2003 m. duomenimis – 8,9 proc. BVP augimą visų pirma skatino spartus investicijų ir eksporto apimčių augimas, o pastaruoju metu – ir vartojimo augimas, kuris pradėjo atsigaivinti tik 2003 metais. Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas išaugo 13,5 proc. 2001 m. ir 12,4 proc. 2002 m., o prekių ir paslaugų eksportas – atitinkamai 21,2 ir 19,4 proc. Eksportas augo nepaisant veiksmingo nominalaus valiutų kurso kilimo ir lėto ES ekonomikos augimo, kadangi dėl investicijų augimo paskutinius kelerius metus buvo geriau išnaudoti esantys pajėgumai. 2003 metais investicijos ir eksportas toliau sparčiai augo, o padidėjus pajamoms ir sumažėjus nedarbui pradėjo augti ir namų ūkių vartojimas. Augimo tendencijos akivaizdžios visose pagrindinėse ūkio šakose. 2003 m. didžiausias augimas buvo užfiksuotas energetikos, gamybos, prekybos ir statybos sektoriuose. Prie spartaus ekonomikos augimo ypač prisidėjo augimas energetikos sektoriuje, kur gerų rezultatų pasiekė Mažeikių naftos perdirbimo įmonė, kuri pereidama iš „Williams“ į „Jukos“, užsitikrino stabilų naftos tiekimą ir palankias elektros bei dujų kainas. Vienas iš augimą lėmusių veiksnių buvo ir Rusijos ūkio atsigaivimas. Bet koks nuosmukis Rusijoje galėtų neigiamai paveikti ir Lietuvos ūkį, nors, kita vertus, ši neigiamą poveikį galbūt kompensuotų tai, kad ūkis vis labiau orientuojasi į ES rinką.

Fiskalinė politika: *stipri fiskalinė konsolidacija.* 2002 m. buvo fiksuotas 1,2 proc. BVP valdžios sektoriaus biudžeto deficitas, kuris sumažėjo nuo 2 proc. 2001m, 2,8 proc. 2000 m. ir 8,5 proc. 1999 m. Išlaidų mažinimo priemonės leido sėkmingai sumažinti Privalomojo sveikatos draudimo fondo išlaidas medikamentams. Preliminariais 2003 metų duomenimis, valdžios sektoriaus biudžeto deficitas nukrito žemiau įsipareigotos neviršyti 1,9 proc. BVP ribos. Nuo sausio iki rugsėjo mėnesio Lietuvos valstybės ir savivaldybių biudžeto pajamos 0,8 procentais viršijo planą. Didesnes pajamas visų pirma lėmė pagerėjęs mokesčių surinkimas. Išlaidos irgi buvo mažesnės negu planuota. Tai sąlygojo sumažėjusios išlaidos palūkanų mokėjimams ir mažesnės sąnaudos prekėms ir paslaugoms.

2004 m. biudžete planuojamas valdžios sektoriaus deficito padidėjimas iki 2,95 proc. BVP. Šį padidėjimą daugiausia lems su naryste ES susiję pajamų ir išlaidų pokyčiai. Apskaičiuota, kad su naryste ES susijusios išlaidos išaugs iki 5,2 proc. BVP. Atsiras ir naujų išlaidų prioritetų – tai žemės ūkis, krašto apsauga, socialinės paslaugos ir sveikatos priežiūra. Prognozuojama, kad subsidijos iš ES išaugs nuo 2,3 proc. šiais metais iki 3,2 proc. kitais metais, tačiau tai priklausys nuo to, ar bus iki reikiamo lygio padidinti instituciniai gebėjimai. TVF paragino vyriausybę deficitą išlaikyti 2,5-2,7 proc. BVP ribose, kad būtų galima apsidrausti nuo galimų ūkio nuosmukių.

Pinigų ir valiutos kurso politika: *kainų stabilumą padeda užtikrinti valiutos valdybos modelis.* 2002 m. vasarį litas buvo atsietas nuo JAV dolerio ir susietas su euru pagal tuometinį JAV dolerio ir euro keitimo kursą, nustatant, kad 1 euras yra lygus 3,4528 lito. Neseniai valdžios institucijos dar kartą pareiškė apie ketinimą išlaikyti valiutų valdybą iki ankstyvo euro įvedimo. Pagal siūlomą strategiją, prie Valiutų kurso mechanizmo (VKM II) būtų prisijungta iškart įstojus į ES, o po minimalaus būtino dvejų metų laikotarpio, per kurį būtų išlaikytas tas pats valiutos kursas ir valiutų

valdyba ir būtų nuolat vykdomi Maastrichto kriterijai, būtų įvestas euras. Valiutų valdybos tvarumas priklausys nuo tolimesnės fiskalinės politikos ir užsienio prekybos konkurencingumo didėjimo. TVF atlikto tyrimo duomenimis, geri eksporto rodikliai ir produktyvumo augimas rodo, kad Lietuvai iki šiol pavyko išlaikyti konkurencingumą užsienio rinkose.

Nors vartotojų kainų indeksas (VKI) 2003 m. pabaigoje nukrito 1,3 procento, infliacijos nėra. Tai liudija apie mažėjančias maisto kainas, pingančias eksporto prekes ir kainų mažėjimą lemiantį didesnę konkurencingumą ir produktyvumą. Realios palūkanų normos, apskaičiuotos pagal trijų mėnesių VILIBOR ir infliacijos skirtumą, nuo 2000 m. pradžios stabiliai mažėjo ir 2003 m. pabaigoje nukrito nuo 17 iki 4 proc. Ši sumažėjimą lėmė pastovus užsienio valiutos atsargų didėjimas. Kita vertus, palūkanų normų kritimą sąlygojo ir sumažėję valstybės finansavimo poreikiai bei padidėjęs pasitikėjimas bankais ir bankų sistemos likvidumas. 2003 metais ypač suaktyvėjo kreditų apimčių augimas – metinis augimo tempas 2003 m. siekė per 40 proc.

Mokėjimų balansas: *einamosios sąskaitos deficitą auga.* Dėl lito sustiprėjimo ir tebesitęsiančio investicinių prekių importo apimčių didėjimo einamosios sąskaitos deficitas per praėjusius metus išaugo nuo 5,3 iki 6,2 proc. BVP. Prognozuojama, kad dėl numatomų biudžeto išlaidų padidėjimo einamosios sąskaitos deficitas ir toliau išliks didesnis, nepaisant spartaus eksporto apimčių augimo. Šias tendencijas daugiausia lems didelės su ES susijusių investicinių prekių importo apimtys ir ES biudžeto pervedimų įtaka namų ūkių vartojimui.

2002 metais einamosios sąskaitos deficitas buvo beveik visas (97 proc.) finansuojamas tiesioginėmis užsienio investicijomis (TUI). Preliminariais apskaičiavimais, 2003 metais tiesioginėmis užsienio investicijomis buvo finansuojama žymiai mažesnė einamosios sąskaitos deficito dalis (daugiausia dėl reinvesticijų padidėjimo). 2002 metais grynosios TUI įplaukos išaugo daugiau kaip 60 proc. ir pasiekė 714 milijonų JAV dolerių, o 2003 metais šis skaičius sumažėjo iki maždaug 470 milijonų. Prognozuojama, kad šiais metais grynosios TUI įplaukos sudarys apie 500 milijonų JAV dolerių, o didžioji jų dalis įplauks dėl tebevykstančio privatizavimo ir laukiamo stojimo į ES. 2004 m. vasario pabaigoje Lietuvoje buvo išleista 9 metų trukmės 600 milijonų eurų vertės euroobligacijų emisija, papildanti 2003 m. vasarį išleistą 10 metų trukmės 400 milijonų eurų vertės euroobligacijų emisiją. Obligacijos buvo išplatintos už rekordiškai mažas 4,5 proc. palūkanas.

Užsienio skola ir skolos tvarkymo išlaidos: *per ateinančius metus skolos rodikliai turėtų stabilizuotis.* Atsigavus ūkiui ir sumažėjus realioms palūkanų normoms, pradėjo nusistovėti ir skolos rodikliai. Praėjusiais metais bendros užsienio skolos ir BVP santykis šiek tiek sumažėjo – 2003 m. bendra užsienio skola sudarė 41 proc. BVP. Esant sparčiam augimui, bendra skola šiais ir kitais metais turėtų išlikti santykinai stabili. Beveik pusė skolos yra komercinių bankų skola, o valstybės užsienio skola ir skola su valstybės garantija sudaro tik 15 proc. BVP. Pastaraisiais metais skolos tvarkymo išlaidos išaugo ir sudarė šiek tiek mažiau kaip 15 proc. einamosios sąskaitos pajamų. Tikimasi, kad šiais metais ši dalis nesikeis. Užsienio valiutos rezervai išliko pakankamai dideli – 2002 metais jų užteko 3,3 mėnesių prekių ir paslaugų importui padengti. 2003 metais šis rodiklis šiek tiek pagerėjo – atitiko 4 mėnesių prekių ir paslaugų importo vertę, tačiau 2004 m. vėl prognozuojamas nedidelis sumažėjimas.

3 priedas

I lentelė. Pasirinkti ekonominiai Lietuvos rodikliai

Lithuania											updated 03/04
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
										Estimate	Forecast
Output and expenditure											
	<i>(Percentage change in real terms)</i>										
GDP	-9.8	3.3	4.7	7.0	7.3	-1.8	4.0	6.5	6.8	8.9	6.5
Private consumption	na	na	6.5	5.3	4.7	3.3	6.6	3.9	4.2	na	na
Public consumption	na	na	2.5	6.3	6.0	-8.1	3.9	0.3	4.3	na	na
Gross fixed investment	na	na	12.6	34.8	19.8	-2.1	-11.8	17.0	10.7	na	na
Exports of goods and services	na	na	19.3	18.7	4.6	-16.8	9.8	21.2	19.4	na	na
Imports of goods and services	na	na	23.3	25.0	6.2	-12.4	4.7	17.7	16.1	na	na
Industrial gross output	-26.5	5.3	5.0	3.3	8.2	-11.2	5.3	15.9	5.0	na	na
Agricultural gross output	-8.4	2.6	-1.2	5.8	1.1	-2.6	0.9	-4.6	6.1	na	na
Employment 1/											
	<i>(Percentage change)</i>										
Labour force (annual average)	-6.4	0.7	-2.1	-5.7	na	-0.6	-2.0	-2.1	-0.3	na	na
Employment (annual average, thousands)	-5.8	-1.9	-0.7	-3.1	na	-2.2	-4.0	-3.3	4.0	2.1	na
Unemployment (annual average)	3.8	17.5	16.4	14.1	13.2	14.6	16.4	17.4	13.8	12.5	na
Prices and wages											
	<i>(Percentage change)</i>										
Consumer prices (annual average)	72.1	39.6	24.6	8.9	5.1	0.8	1.0	1.3	0.3	-1.2	1.5
Consumer prices (end-year)	45.0	35.7	13.1	8.4	2.4	0.3	1.4	2.0	-1.0	-1.3	4.3
Producer prices (annual average) 2/	44.8	28.3	16.5	6.0	-3.9	1.7	16.0	-3.0	-2.8	na	na
Producer prices (end-year) 2/	33.8	20.3	12.3	0.9	-8.3	23.3	-7.8	1.9	2.1	-0.5	na
Gross average monthly earnings in economy (annual average)	95.9	47.8	28.5	25.9	19.5	6.2	-1.7	1.2	13.9	7.6	na
Government sector 3/											
	<i>(In per cent of GDP)</i>										
General government balance	-4.8	-4.4	-4.5	-1.8	-5.8	-8.5	-2.8	-2.0	-1.2	-1.9	-3.0
General government expenditure	37.4	35.8	34.2	33.5	37.6	40.3	33.6	31.7	31.3	35.9	na
#N/A	na	na	na	na	22.5	29.0	29.5	28.3	27.0	24.8	23.0
Monetary sector											
	<i>(Percentage change)</i>										
Broad money (M2, end-year)	63.0	28.9	-3.5	34.1	14.5	7.7	16.5	21.4	16.9	18.2	na
Domestic credit (end-year)	na	na	1.8	37.6	16.8	24.5	1.7	13.7	22.3	42.4	na
	<i>(In per cent of GDP)</i>										
Broad money (M2, end-year)	25.8	22.7	17.2	18.9	19.1	21.1	23.4	26.7	29.2	32.0	na
Interest and exchange rates											
	<i>(In per cent per annum, end-year)</i>										
Money market rate	22.4	10.7	7.6	5.8	6.1	4.6	4.7	3.0	3.5	1.4	na
Treasury bill rate	20.6	22.4	10.6	9.1	11.5	12.3	5.7	4.6	3.2	2.4	na
Deposit rate 4/	7.6	7.4	4.3	1.9	2.4	1.6	1.0	0.8	0.3	0.4	na
Lending rate 5/	22.1	10.4	14.7	10.9	9.5	10.1	10.7	8.1	6.1	5.1	na
	<i>(In per cent per annum)</i>										
Exchange rate (end-year)	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	3.4	2.8	na
Exchange rate (annual average)	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	3.7	3.0	na
External sector											
	<i>(In millions of US dollars)</i>										
Current account	-94	-614	-723	-981	-1,298	-1,194	-675	-574	-734	-1,112	-1,240
Trade balance	-205	-698	-896	-1,147	-1,518	-1,405	-1,104	-1,108	-1,337	-1,530	-1,912
Merchandise exports	2,029	2,706	3,413	4,192	3,962	3,147	4,050	4,889	6,031	7,585	8,571
Merchandise imports	2,234	3,404	4,309	5,340	5,480	4,551	5,154	5,997	7,368	9,115	10,483
Foreign direct investment, net 6/	31	72	152	328	921	478	375	439	714	467	500
Gross reserves (end-year), excluding gold	525	757	772	1,010	1,409	1,195	1,312	1,618	2,349	3,372	3,348
External debt stock 7/	529	1,374	2,401	3,299	3,795	4,540	4,884	5,288	6,199	7,400	8,000
	<i>(In months of imports of goods and services)</i>										
Gross reserves (end-year), excluding gold	2.4	2.3	1.9	1.9	2.7	2.7	2.7	2.9	3.4	4.0	3.4
	<i>(In per cent of current account revenues, excluding transfers)</i>										
Debt service	2.3	3.7	6.9	10.5	17.8	20.0	19.8	15.0	14.6	13.2	12.0
Memorandum items											
	<i>(Denominations as indicated)</i>										
Population (end-year, millions)	3.6	3.6	3.6	3.6	3.5	3.5	3.5	3.5	3.5	3.4	3.4
GDP (in millions of litai)	16,904	24,781	31,529	38,520	43,555	42,608	44,698	47,498	50,758	54,846	59,261
GDP per capita (in US dollars)	1,166	1,714	2,197	2,703	3,079	3,033	3,204.6	3,416.5	3,993.7	5,254.9	6,364.6
Share of industry in GDP (in per cent)	25.5	23.9	23.7	22.5	21.1	20.4	23.3	25.6	26.0	na	na
Share of agriculture in GDP (in per cent)	10.1	10.7	11.2	10.5	9.1	7.5	7.0	6.3	6.0	na	na
Current account/GDP (in per cent)	-2.2	-9.9	-9.2	-10.2	-11.9	-11.2	-6.0	-4.8	-5.3	-6.2	-5.7
External Debt - Reserves, in US\$ millions	4	617	1,628	2,289	2,386	3,345	3,572.5	3,650.3	3,849.5	4,028.0	4,651.9
External Debt/GDP (in per cent)	12.4	22.2	30.5	34.3	34.9	42.6	43.7	44.4	44.9	41.0	36.8
External Debt/Exports of goods and services (in per cent)	22.5	43.1	57.0	63.2	74.8	107.1	95.6	87.1	82.5	80.1	77.0

Note: Data for 1992-2002 represent official estimates of outcomes as reflected in publications from the national authorities.

Data for 2003 reflect EBRD estimates, partly based on information from these sources.

1/ Based on the labour force survey data. Data refers to annual average. There is a break in the series. Data from 1998 are based on the Population Census and previous data has not been recalculated.

2/ Producer prices excluding electricity, gas and water until 1995; total industry from 1996

3/ General government sector includes the state, municipalities and extra budgetary funds. General government expenditure includes net lending.

4/ Average interest rate on demand deposits in litai.

5/ Average interest rate on long-term loans in litai.

6/ Covers only investment in equity capital for 1993 and 1994; equity capital and reinvested earnings for 1995 onwards.

7/ Includes non-resident currency and deposits and loans to foreign subsidiaries

3 priedas

II lentelė. Lyginamieji rodikliai. 2002 m. duomenys, jei nenurodyta kitaip

	Czech Republic	Estonia	Hungary	Latvia	Lithuania	Poland	Slovak Republic	Slovenia
Enterprises								
Budgetary subsidies and current transfers (in per cent of GDP) ¹	7.9	1.1	na	6.0	0.2	2.5	1.7	1.1
Private sector share in GDP (in per cent)	80.0	80.0	80.0	70.0	75.0	75.0	80.0	65.0
Share of trade with non-transition countries (in per cent)	80.7	71.8	84.5	67.7	61.5	81.3	63.5	77.6
Share of industry in total employment (in per cent)	30.7	24.7	34.1	19.5	20.9	20.6	26.7	38.5
Labour productivity in manufacturing, 1998-2002 cumulative % change	19	42	15	30	42	30	24	25
Investment rate/GDP (in per cent)	34.0	31.4	26.8	29.5	22.6	19.2	na	na
EBRD index of enterprise reform ²	3+	3+	3+	3	3	3+	3	3
EBRD index of competition policy ²	3	3-	3	3-	3	3	3	3-
EBRD index of small-scale privatisation ²	4+	4+	4+	4+	4+	4+	4+	4+
EBRD index of large-scale privatisation ²	4	4	4	3+	4-	3+	4	3
Infrastructure								
Government capital expenditure as % of GDP	na	3.9	3.5	4.1	3.1	na	na	na
Fixed line (mobile) penetration rate (per 100 inhabitants), survey	37.8	35.1	36.1	30.1	27.1	29.5	26.1	40.7
Internet penetration rate (per 10,000 inhabitants), survey	219.6	465.9	194.5	155.7	150.8	170.0	159.3	179.0
Railway labour productivity (1989=100)	68.2	287.4	130.3	108.6	54.4	93.1	61.7	133.6
Electricity tariffs, US¢ kWh (collection rate in per cent)	7.96(na)	5.6(>90)	8.7(>90)	4.9(99.5)	7.9(>90)	8.75(>90)	7.5(96)	8.0(95-98)
EBRD index of infrastructure reform ²	3	3+	4-	3-	3-	3+	2+	3
Electric power ²	3+	3	4	3	3	3	4	3
Railways ²	3	4+	3+	3+	2+	4	2+	3
Roads ²	2+	2+	3+	2+	2+	3	2+	3
Telecommunications ²	4	4	4	3	3+	4	2+	3
Water and waste water ²	4	4	4	3+	3+	3+	2+	4
Financial institutions								
Number of banks (foreign owned) ³	37(26)	7(4)	38(27)	23(9)	14(7)	59(45)	20(15)	22(6)
Asset share of state-owned banks (in per cent)	4.6	0.0	10.8	4.0	0.0	26.6	2.9	48.6
Non-performing loans (in per cent of total loans)	9.4	0.8	4.6	2.1	5.8	24.6	11.2	10.0
Domestic credit to private sector (in per cent of GDP)	20.0	29.8	34.5	33.4	14.2	15.2	25.2	41.0
Stock market capitalisation (in per cent of GDP)	21.0	33.6	17.6	8.0	9.5	14.3	7.0	19.1
EBRD index of banking sector reform ²	4-	4-	4	4-	3	3+	3+	3+
EBRD index of reform of non-banking financial institutions ²	3	3+	4-	3	3	4-	3-	3-

¹ For the Czech Republic: subsidies to enterprises and financial institutions, including Konsolidacni Banka Agency

² Data for 2003 for all countries. The indices range from 1 (standards and performance norms common in a command economy) to 4+ (standards and performance norms of advanced industrial economies). For a more detailed description of these indices, please refer to *Transition Report 2003*.

³ For Estonia: includes Merita-Nordbanken branch and investment banks

4 PRIEDAS: BENDROJI VERSLO APIMTIS 2003-12-31

Sektoriaus verslo grupė (SVG)	Sektoriaus padalinys (SVG)	Projektų skaičius	Bendra projektų vertė	ERPB finansavimas	Skola	Kapitalas	Išsipareigojimų dalis proc.
Energetika	Energijos taupymas	0,2	18	9	4	5	2%
	Energetika	1,0	33	32	32	0	8%
<i>Iš viso energetikos</i>		1,2	51	42	37	5	11%
Finansinės institucijos	Banko nuosavas kapitalas	2,5	17	6	0	6	1%
	Banko paskolintos lėšos	8,6	145	78	78	0	20%
	Investiciniai fondai	2,3	84	37	0	37	9%
	Nebankinės finansinės institucijos	1,7	24	15	0	15	4%
<i>Iš viso finansinių institucijų</i>		15,1	268	136	79	57	35%
Bendrieji sektoriai		2,0	42	14	12	1	3%
<i>Iš viso bendrųjų sektorių</i>		2,0	42	14	12	1	3%
Infrastruktūra	Savivaldybių ir aplinkos apsaugos infrastruktūra	3,0	157	34	34	0	9%
	Transportas	3,0	223	76	76	0	19%
<i>Iš viso infrastruktūros</i>		6,0	380	110	110	0	28%
Specializuotieji sektoriai	Žemės ūkis	0,8	50	19	0	19	5%
	Nuosavybė ir turizmas	0,0	4	1	0	1	0%
	Telekomunikacijų informatika ir priemonės	2,0	177	72	20	52	18%
<i>Iš viso specializuotųjų sektorių</i>		2,9	231	92	20	72	23%
IŠ VISO LIETUVOJE		27,2	973	393	257	136	100%

5 PRIEDAS: DVIŠALĖ PAGALBA

Bankas dirba su įvairiais dvišaliais donorais, kurie nuo 1992 m. teikė subsidijas projektų finansavimui Lietuvoje tokiose srityse kaip institucijų stiprinimas, projektų rengimas, rėmimas ir įgyvendinimas. Projektai yra išvardyti toliau pateiktoje lentelėje. Dauguma projektų buvo finansuojami pagal TAM ir BAS programas.

Įsipareigojimo numeris	TB OP. ID Nr.	Įsipareigojimo pavadinimas	Išmokėta eurų	Įsipareigojimo metai	Fondo patvirtinimo data	Įsipareigojimo stadija	Projekto vadovas	Sektorius	Grupės pavadinimas	Verslo grupė	Ryšys su inv.	Pasirašyta ERPB veiklos suma EUR
TAI-1992-01-11	5343	Bankininkystės mokymai	4 498	1992	1992-01-01	Užbaigta	Pilipovic-Chaffey D.	Finansai, verslas	VG/Op. grupės/finansinės institucijos	Finansinės institucijos	N	
DEN-1992-09-05	627	Telekomunikacijų programa – strategijos studija	294 600	1992	1992-09-14	Užbaigta	Haugan O.	Telekomunikacijos	VG/Op. grupės/telekomunikacijos, informatika ir žiniasklaida	Specializuota pramonė	T	
DEN-1992-11-08	621	Telekomunikacijų programa – reglamentinė studija	157 624	1992	1992-11-19	Užbaigta	Haugan O.	Telekomunikacijos	VG/Op. grupės/telekomunikacijos, informatika ir žiniasklaida	Specializuota pramonė	T	
EC-1992-12-69	954	Energetikos sektoriaus neatidėliotųjų investicijų programa – projekto valdymo padalinys	362 766	1992	1992-12-20	Užbaigta	Dyvik E.	Energetika	VG/Op. grupės/Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	T	
EC-1992-12-70	943	Energetikos sektoriaus neatidėliotųjų investicijų programa – energetikos neatidėliotino planavimo grupė	178 354	1992	1992-12-20	Užbaigta	Dyvik E.	Energetika	VG/Op. grupės/Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	T	
EC-1992-12-71	992	Energetikos sektoriaus neatidėliotųjų investicijų programa – komercinės apskaitos sistemos pagrindinėms komunalinėms įmonėms	475 627	1992	1992-12-20	Užbaigta	Dyvik E.	Energetika	VG/Op. grupės/Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	T	
EC-1992-12-72	968	Energetikos sektoriaus neatidėliotųjų investicijų programa – energijos taupymo informacinė programa	189 000	1992	1992-12-20	Užbaigta	Dyvik E.	Energetika	VG/Op. grupės/Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	T	
EC-1992-12-73	978	Energetikos sektoriaus neatidėliotųjų investicijų programa – medienos apdirbimo, paskirstymo ir konversijos studija	188 926	1992	1992-12-20	Užbaigta	Noro H.	Energetika	VG/Op. grupės/Rusijos centrinis biuras	Rusija ir Vidurio Azija	T	
EC-1992-12-74	972	Energetikos sektoriaus neatidėliotųjų investicijų programa – naftos tiekimo studija ir mokymais	182 876	1992	1992-12-20	Užbaigta	Dyvik E.	Energetika	VG/Op. grupės/Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	T	
GER-1993-01-01	614	Telekomunikacijų programa – Bendrasis planas	292 970	1993	1993-01-15	Užbaigta	Haugan O.	Telekomunikacijos	VG/Op. grupės/telekomunikacijos, informatika ir žiniasklaida	Specializuota pramonė	T	32 300 000
ATR-93-10-01PS	1421	„Drobė“	80 089	1993	1993-03-20	Užbaigta	Riley-Pitt J.	Gamyba	VG/Op. grupės/Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	T	
SWE-1993-05-07	584	Baltijos jūros aplinkosaugos programa – Kauno nuotekų valymo įrenginiai – galimybių studija	156 400	1993	1993-05-21	Užbaigta	Holm N.	Energetika	VG/Op. grupės/savivaldybių ir aplinkos apsaugos infrastruktūra	Infrastruktūra	T	12 100 000

JAP-1993-08-34	1030	Energetikos sektoriaus neatidėliotųjų investicijų programa – viešųjų pirkimų konsultacijos	140 260	1993	1993-08-01	Užbaigta	Dyvik E.	Energetika	VG/Op. grupės/Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	T	
UK-93-08-12PS	1002	Konsultacijos angliavandenilių sektoriuje – finansiniai patarimai, naftos pramonės ekonominiai patarimai	581 660	1993	1993-08-04	Užbaigta	Sholem W.	Gamyba	VG/Op. grupės/Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	T	
NOR-1993-10-06	1002	Konsultacijos angliavandenilių sektoriuje – aplinkos apsaugos specialistas	99 847	1993	1993-10-01	Užbaigta	Sholem W.	Gamyba	VG/Op. grupės/Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	T	
BTAF-1994-02-05	5319	Poprivateizacijos fondas – projekto patikrinimas	99 924	1994	1994-02-01	Užbaigta	Tangen H.	Finansai, verslas	VG/Op. grupės/gamtiniai ištekliai	Energetika	T	
JAP-1994-02-06	761	Telekomunikacijų projektai – konkurso dokumentų rengimas	144 987	1994	1994-02-08	Užbaigta	Haugan O.	Telekomunikacijos	VG/Op. grupės/telekomunikacijos, informatika ir žiniasklaida	Specializuota pramonė	T	
JAP-1994-03-09	761	Telekomunikacijų projektai – apskaitos ir sąskaitų išrašymo sistemos	120 000	1994	1994-02-08	Užbaigta	Cooper D.	Telekomunikacijos	VG/Op. grupės/telekomunikacijos, informatika ir žiniasklaida	Specializuota pramonė	T	
JAP-1994-03-08	761	Telekomunikacijų projektas – imonių strategija	114 522	1994	1994-03-01	Užbaigta	Haugan O.	Telekomunikacijos	VG/Op. grupės/telekomunikacijos, informatika ir žiniasklaida	Specializuota pramonė	T	20 200 000
BTAF-1994-04-08	1345	Finansinių institucijų iniciatyvos – teisinis patikrinimas	79 010	1994	1994-04-15	Užbaigta	Marzanati R.	Finansai, verslas	VG/Op. grupės/finansinės institucijos	Finansinės institucijos	T	
UKB-1994-05-03	1421	„Drobré“ – finansinė ir teisinė konsultacija	20 027	1994	1994-05-13	Užbaigta	Riley-Pitt J.	Gamyba	VG/Op. grupės/Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	T	
BTAF-1994-06-16	1628	Lietuvos vystymo bankas – valdybos pristatymas	246 798	1994	1994-06-15	Užbaigta	Cicognani M.	Finansai, verslas	VG/Op. grupės/finansinės institucijos	Finansinės institucijos	T	900 000
NOR-1994-07-01	1629	Naftotiekiai – aplinkos apsaugos konsultantas	123 017	1994	1994-07-01	Užbaigta	Sholem W.	Transportas, Sandėliavimas	VG/Op. grupės/Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	T	
BTAF-1994-08-21	1680	TAM programa – „MEDIENOS PLAUSAS“	43 141	1994	1994-08-20	Užbaigta	McAlister M.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1994-08-22	1680	TAM programa – „ASTRA“	44 516	1994	1994-08-20	Užbaigta	McAlister M.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1994-08-23	1680	TAM programa – „Jonavos baldai“	23 894	1994	1994-08-20	Užbaigta	McAlister M.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
EC-1994-11-51	1820	Poprivateizacijos pagalba – finansinės konsultacijos	367 888	1994	1994-11-04	Užbaigta	Krivicky G.	Finansai, verslas	VG/Op. grupės/Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	T	
IRL-1994-10-04	1821	Imonių strategijos tęsinys	38 341	1994	1994-11-11	Užbaigta	Cooper D.	Telekomunikacijos	VG/Op. grupės/telekomunikacijos, informatika ir žiniasklaida	Specializuota pramonė	T	
GER-1994-12-14	1820	Poprivateizacijos fondas – teisinės konsultacijos	77 826	1994	1994-12-02	Užbaigta	Krivicky G.	Finansai, verslas	VG/Op. grupės/Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	T	
CAN-1995-01-01	1667	Klaipėdos uosto geležinkelio sąveikos studija	66 663	1995	1995-01-31	Užbaigta	Smith I.	Transportas, sandėliavimas	VG/Op. grupės/transportas	Infrastruktūra	T	
NORG-1995-03-01	2371	Bankas „Hermis“ – institucinis stiprinimas	239 286	1995	1995-03-01	Užbaigta	Marzanati R.	Finansai, Verslas	VG/Op. grupės/finansinės institucijos	Finansinės institucijos	T	12 900 000
BTAF-1995-04-11	1381	BAS – regioninių projektų vadovas	193 654	1995	1995-04-02	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1995-04-12	1680	TAM programa – „Tauragės maistas“	39 256	1995	1995-04-02	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1995-04-14	1381	BAS – veiklos išlaidos Vilniui	75 904	1995	1995-04-02	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1995-04-16	1680	TAM programa – „Laima“	46 760	1995	1995-04-02	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	

BTAF-1995-04-17	1381	BAS – vietos fondo direktorius	37 358	1995	1995-04-02	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1995-05-19	1381	BAS – vietos projekto pareigūnas	6 336	1995	1995-05-04	Užbaigta	Cicognani M.	Gamyba	VG/Op. Grupės/finansinės institucijos	Finansinės institucijos	N	
BTAF-1995-06-22	1381	BAS – subsidijų išmokėjimas	825 323	1995	1995-06-20	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1995-07-24	1680	TAM programa – „Snaigė“	49 300	1995	1995-07-20	Užbaigta	White J.	Gamyba	VG/Op. grupės/ankstyvosios stadijos akcijos	Finansinės institucijos	N	
BTAF-1995-08-27	1680	TAM programa – „Daugelių“	48 650	1995	1995-08-25	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1995-08-29	2380	„Vilniaus bankas“	145 000	1995	1995-08-25	Užbaigta	Marzanati R.	Finansai, verslas	VG/Op. grupės/Finansinės institucijos	Finansinės institucijos	T	2 500 000
TAMEC-95-10-10	5144	TAM programa – „Drobe“	49 693	1995	1995-10-01	Užbaigta	McAlister M.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-95-10-15	5144	TAM programa – konsultacinių paslaugų kontraktas – „Nemunas“	49 229	1995	1995-10-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1995-10-35	1381	BAS – transporto priemonės įsigijimas	43 300	1995	1995-10-10	Užbaigta	Cicognani M.	Gamyba	VG/Op. grupės/finansinės institucijos	Finansinės institucijos	N	
BTAF-1995-10-40	1680	TAM programa – „Šiaulių stumbras“	38 143	1995	1995-10-10	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-95-11-17	5144	TAM programa – konsultacinių paslaugų kontraktas – „Vilniaus vingis“	49 711	1995	1995-11-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-95-11-18	5144	TAM programa – konsultacinių paslaugų kontraktas – „Ekranas“	49 458	1995	1995-11-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-95-11-21	5144	TAM programa – konsultacinių paslaugų kontraktas – „Astra“	49 497	1995	1995-11-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-95-11-22	5144	TAM programa – konsultacinių paslaugų kontraktas – „Kauno elektra“	49 370	1995	1995-11-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-95-11-23	5144	TAM programa – „Linės“	49 625	1995	1995-11-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-95-12-29	5144	TAM programa – konsultacinių paslaugų kontraktas – „Snaigė“	49 757	1995	1995-11-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1995-11-44	1381	BAS – administracijos sekretorius	6 428	1995	1995-11-05	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-96-01-01	5144	TAM programa – konsultacinių paslaugų kontraktas – „Endokrininiai preparatai“	42 792	1996	1996-01-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-96-01-02	5144	TAM programa – konsultacinių paslaugų kontraktas – „Klaipėdos Švyturys“	48 253	1996	1996-01-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-96-01-03	5144	TAM programa – konsultacinių paslaugų kontraktas – „Klaipėdos baldai“	45 829	1996	1996-01-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-96-01-06	5144	TAM programa – konsultacinių paslaugų kontraktas – „Vilkma“	42 000	1996	1996-01-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	

ECP-1995-12-42F	2150	Poprivateizacijos fondas (Latvija, Lietuva) – parama, apskaita ir techninės konsultacijos prieš investicijas	705 778	1996	1996-01-02	Užbaigta	Moore T.	Finansai, verslas	VG/Op. grupės/finansinės institucijos	Finansinės institucijos	T	
ECP-1995-12-43F	2154	Poprivateizacijos fondas (Latvija, Lietuva) – investicijų, teisinė ir aplinkosauginė parama įmonėms	258 821	1996	1996-01-02	Užbaigta	Moore T.	Finansai, verslas	VG/Op. grupės/finansinės institucijos	Finansinės institucijos	T	17 200 000
AUS-1996-01-01	5242	Mažų hidroelektrinių plėtra	56 010	1996	1996-01-29	Užbaigta	Chabrier L.	Energetika	VG/Op. grupės/energetika	Energetika	T	
TAMEC-96-03-13	5144	TAM programa – konsultacinių paslaugų kontraktas – „Vilkas“	38 968	1996	1996-03-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-96-03-14	5144	TAM programa - konsultacinių paslaugų kontraktas – UAB „Audimas“	33 037	1996	1996-03-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-96-03-15	5144	TAM programa - konsultacinių paslaugų kontraktas – „Nėris“	26 412	1996	1996-03-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-96-03-16	5144	TAM programa - konsultacinių paslaugų kontraktas – „Poslovni Sistem Mercator“	46 888	1996	1996-03-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1996-03-02	5350	BAS – įrangos priežiūra	22 524	1996	1996-03-03	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1996-03-03	5351	BAS – biuro nuoma	7 166	1996	1996-03-26	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-96-04-20	5144	TAM programa - konsultacinių paslaugų kontraktas – Panevėžio stiklo gamykla	49 567	1996	1996-04-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-96-04-24	5144	TAM programa - konsultacinių paslaugų kontraktas – „Alpina“	48 237	1996	1996-04-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1996-05-04	5253	BAS – projekto pareigūnas	11 335	1996	1996-05-04	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-96-06-28	5144	TAM programa - konsultacinių paslaugų kontraktas – „Medienos plaušo“ mokymai	40 449	1996	1996-06-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-96-10-45	5144	TAM programa - konsultacinių paslaugų kontraktas – „Vilniaus Venta“	28 193	1996	1996-10-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
JAP-1996-11-29	3214	Telekomunikacijų reglamentinės plėtos licencijavimas privatizacijai ir liberalizacijai	289 113	1996	1996-11-25	Užbaigta	Styliadou M.	Telekomunikacijos	GC/Bendrosios konsultacijos/teisinis pereinamasis laikotarpis	Ne bankininkystė	N	
BTAF-1996-12-19	5133	TAM programa – „Matuizų plytinė“	45 013	1996	1996-12-12	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-97-01-07	5144	TAM programa – „Klaipėda Švyturys“	41 987	1997	1997-01-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-97-01-08	5144	TAM programa - konsultacinių paslaugų kontraktas – „Nemuno“ mokymai	49 963	1997	1997-01-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-97-01-09	5144	TAM programa – „Šiaulių vairs“	42 044	1997	1997-01-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	

TAMEC-97-01-10	5144	TAM programa – konsultacinių paslaugų kontraktas – „Vilniaus vingis“	49 695	1997	1997-01-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1997-01-03	5258	BAS - biuro nuoma su „Limpex“	20 293	1997	1997-01-23	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1997-01-04	5259	BAS – biuro atnaujinimo darbai su „Limpex“	10 644	1997	1997-01-23	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
HOL-1997-03-01	3985	Kauno energijos sektoriaus reorganizacijos studija	192 527	1997	1997-03-06	Užbaigta	Chabrier L.	Energetika	VG/Op. grupės/energetika	Energetika	T	
TAMEC-97-04-24	5144	TAM programa – konsultacinių paslaugų kontraktas - AB „Audėjas“	49 941	1997	1997-04-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-97-04-26	5144	TAM programa - konsultacinių paslaugų kontraktas - Ekranas II	20 000	1997	1997-04-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
UKC-1997-04-05	4267	Energetikos sektoriaus mažiausių sąnaudų planas po studijos	25 164	1997	1997-04-01	Užbaigta	Chabrier L.	Energetika	VG/Op. grupės/energetika	Energetika	N	
TAMEC-97-05-29	5144	TAM programa – konsultacinių paslaugų kontraktas – „Lino“ (III pakopos) mokymai	21 312	1997	1997-05-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-97-06-32	5144	TAM programa - AB „Sparta“	57 575	1997	1997-06-20	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-97-06-37	5144	TAM programa – „Rokiškio sūris“	43 531	1997	1997-06-24	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-97-07-39	5144	TAM programa – konsultacinių paslaugų kontraktas – „Snaigės“ II mokymai	19 701	1997	1997-07-03	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1997-07-13	5134	TAM programa – AB „Puntukas“	43 392	1997	1997-07-15	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
TAMEC-97-07-41	5144	TAM programa – „Achema“	49 857	1997	1997-07-18	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	T	
BTAF-1997-09-14	1680	TAM programa - poinvesticinė parama – „Graduva“	49 100	1997	1997-09-02	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	T	
BTAF-1997-10-16	5134	TAM programa – „Lietuvos draudimas“	49 435	1997	1997-10-03	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1997-10-18	5134	TAM programa – poinvesticinė parama – „SBA koncernas“	41 549	1997	1997-10-17	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
GERK-1997-10-04	3985	Kauno energijos sektoriaus ir modernizacijos projektas	24 368	1997	1997-10-17	Užbaigta	Chabrier L.	Energetika	VG/Op. grupės/energetika	Energetika	T	
GERK-1997-10-05	3985	Kauno energijos sektoriaus reorganizacijos studija	69 024	1997	1997-10-17	Užbaigta	Chabrier L.	Energetika	VG/Op. grupės/energetika	Energetika	T	
BTAF-1997-11-20	5134	TAM programa – „Beržų kompleksas“	45 981	1997	1997-11-10	Išmokama	McPhee J.	Gamyba	VG/Op. grupės/TAM grupė	TAM grupė	N	
FRA-1997-11-05	3985	Kauno energijos sektoriaus ir modernizacijos projektas	106 646	1997	1997-11-17	Užbaigta	Chabrier L.	Energetika	VG/Op. grupės/energetika	Energetika	T	
BTAF-1998-01-01	1381	BAS	315	1998	1998-01-06	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	

BTAF-1998-01-02	5133	TAM – „Drobė“	49 903	1998	1998-01-20	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1998-02-06	5134	TAM programa - Kauno Pieno Centras	49 271	1998	1998-02-12	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1998-02-07	5134	TAM programa - AB „Trinčiai“	45 111	1998	1998-02-19	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1998-03-08	5134	TAM programa - AB „Farmacija“	45 696	1998	1998-03-05	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1998-03-09	4773	BAS – Regioninio fondo direktorius	16 200	1998	1998-03-10	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1998-03-10	4773	BAS – Nacionalinio fondo direktorius	6 930	1998	1998-03-10	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1998-03-11	4773	BAS - projekto pareigūnas	2 970	1998	1998-03-10	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1998-03-12	4773	BAS – Nacionalinio fondo direktoriaus asistentas	1 180	1998	1998-03-10	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1998-06-19	5743	Baltijos BAS mikroprograma – projekto pareigūnas	9 030	1998	1998-06-30	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1998-07-22	5743	Baltijos BAS mikroprograma – subsidijų apskaita	413 024	1998	1998-07-23	Išmokama	McPhee J.	Gamyba	VG/Op. Teams/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1998-07-27	5743	Baltijos BAS mikroprograma – veiklos išlaidos	14 769	1998	1998-07-23	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1998-08-28	5134	TAM programa – poinvesticinė parama – „Interfama“	55 161	1998	1998-08-03	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
DEN-1998-10-07	6006	„Drobės“ energijos auditas	22 458	1998	1998-10-15	Užbaigta	Herman E.	Gamyba	VG/Op. grupės/energetika	Energetika	T	
BTAF-1998-12-30	5744	TAM programa – „Drobė“ II	50 535	1998	1998-12-02	Išmokama	McPhee J.	Gamyba	VG/Op. grupės/TAM grupė	TAM grupė	N	
FIN-1998-12-04	6109	„Rokiškio sūris“	77 055	1998	1998-12-21	Užbaigta	Campbell D.	Gamyba	VG/Op. grupės/žemės ūkio verslas	Specializuota pramonė	T	8 700 000
BTAF-1999-01-01	5744	TAM – „Trinčiai“ II	59 143	1999	1999-01-26	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
UKB-1999-03-01	6290	„Drobė“ Projekto rengimas	5 071	1999	1999-03-11	Užbaigta	Gutnik S.	Gamyba	VG/Op. grupės/Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	T	8 100 000
ITA-1999-03-01	6290	„Drobė“ Projekto rengimas	9 260	1999	1999-03-15	Užbaigta	Gutnik S.	Gamyba	VG/Op. grupės/Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	T	
BTAF-1999-04-08	5744	TAM programa – „Kauno pieno centras“ II	54 186	1999	1999-04-15	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1999-05-09	5744	TAM programa – „Vilma“ II	59 544	1999	1999-05-24	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1999-07-10	5133	TAM programa – „Lietuvos draudimas“ II	28 219	1999	1999-07-01	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
UKB-1999-07-02	6290	„Drobės“ projektas – pasirengimas	11 859	1999	1999-07-07	Užbaigta	Gutnik S.	Gamyba	VG/Op. grupės/Vidurio Europos biuras	Vidurio Europa	T	

BTAF-1999-07-12	5744	TAM programa - AB „Kauno audiniai“	58 953	1999	1999-07-20	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1999-11-20	5744	TAM programa – „Litekas & Calw AB“	32 342	1999	1999-11-24	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-1999-12-21	5743	BAS mikroprograma - projekto pareigūnas	14 119	1999	1999-12-16	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-2000-02-01	6964	BAS programa - Subsidijos	833 670	2000	2000-02-07	Išmokėta	McPhee J.	Gamyba	VG/Op. Teams/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-2000-02-05	5744	TAM programa – „Senukai“ II	55 038	2000	2000-02-22	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-2000-03-07	5744	TAM programa – „Vilniaus prekyba“	58 423	2000	2000-03-09	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-2000-05-08	5744	TAM programa – „Sparta“	59 581	2000	2000-05-15	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-2000-05-11	5744	TAM programa – „Savy“	55 801	2000	2000-05-30	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
UKE-2000-06-08	4526	DUK pagrindų sutartis – Lietuvos pienininkystės sektoriaus analizė	34 564	2000	2000-06-14	Užbaigta	Campbell D.	Gamyba	VG/Op. grupė / žemės ūkio verslas	Specializuota pramonė	N	
BTAF-2000-06-12	5744	TAM programa – „Klaipėdos pienas“	54 691	2000	2000-06-16	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-2000-06-13	5744	TAM programa – „Kauno platanas“	55 871	2000	2000-06-16	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-2000-07-16	5744	TAM programa – „Kanta“	60 000	2000	2000-07-11	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-2000-07-18	5744	TAM programa – „Kauno Audiniai“ II	53 307	2000	2000-07-27	Close d	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
FIN-2000-10-05	12350	Alternatyvūs energijos šaltiniai uždarius Ignalinos AE	199 215	2000	2000-10-09	Išmokėt	Stanaro R.	Energetika	VG/Op. grupės/ energetika	Energetika	N	
BTAF-2000-10-25	5744	TAM programa – AB „Vilsota“	51 293	2000	2000-10-18	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-2000-10-27	5744	TAM programa - Ukmergės Baldai	58 605	2000	2000-10-31	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-2000-12-29	5743	BAS programa - Robertas Ivanauskas, projekto pareigūnas	16 055	2000	2000-12-07	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
ECP98-2000-12-76	16241	BAS	248 818	2000	2000-12-08	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-2001-02-03	5744	TAM programa – „Lietuvos avialinijos“	56 667	2001	2001-02-13	Užbaigta	Walker C.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
BTAF-2001-04-08	5744	TAM programa - AB „Vilniaus mėsos kombinatas“	58 548	2001	2001-04-19	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	
UKE-2001-07-24	18469	Lietuva Koncesijų įstatymo kūrimas	184 506	2001	2001-07-24	Užbaigta	Zverev A.	Bendruomenės ir socialinės paslaugos	GC/bendrosios konsultacijos/teisinis pereinamasis laikotarpis	Ne bankininkystė	N	
BTAF-2001-08-10	5744	TAM programa - „Baldai jums“	50 705	2001	2001-08-21	Užbaigta	McPhee J.	Gamyba	PE/ESE/Valdymo pertvarkymo grupė	TAM grupė	N	

LUX-2001-09-01	21702	Lietuva: viešojo sektoriaus energijos valdymo programa, techninis pasirengimas	26 996	2001	2001-09-17	Užbaigta	McCallion T.	Energetika	VG/Op. grupės/energijos taupymas	Energetika	T	
TAI-2002-03-07	4526	Regioninio sandėlio įplaukų programa	0	2002	2002-03-06	Įsipareigota	Bryde P.	Gamyba	VG/Op. grupės/žemės ūkio verslas	Specializuota pramonė	T	
CA3F-2002-11-09	26593	Vilniaus miestas – Sostinės plėtros programa	0	2002	2002-11-13	Įsipareigota	Covenden P.	Bendro menės/socialinės paslaugos	VG/Op. grupės/savivaldybių ir aplinkos apsaugos infrastruktūra	Infrastruktūra	T	7 000 000
SWEF-2003-11-01	34745	Kauno viešasis transportas – projekto rengimas	0	2003	2003-11-06	Įsipareigota	Bruggeman G.	CEALS, kofinansavimas & RVF's	VG/Op. grupės/savivaldybių ir aplinkos apsaugos infrastruktūra	Infrastruktūra	T	
SWEF-2003-12-02	34748	Kauno viešojo transporto projektas – konsultacinės paslaugos autobusų įsigijimui	0	2003	2003-12-08	Įsipareigota	Bruggeman G.	Transportas ir sandėliavimas	VG/Op. grupės/savivaldybių ir aplinkos apsaugos infrastruktūra	Infrastruktūra	T	

6 PRIEDAS: BRANDUOLINĖS SAUGOS SUTARTIS IR TARPTAUTINIS IGNALINOS ATOMINĖS ELEKTRINĖS EKSPLOATAVIMO NUTRAUKIMO PARAMOS FONDAS (TIAEENPF)

Ignalinos atominė elektrinė – tai Sovietų Sąjungos palikimas. Dviejų IAE 1500 MWe RBMK reaktorių projektas yra toks pats kaip ir Černobylio atominės elektrinės.

1994 m. su ERPB pasirašytoje sutartyje pagal ERPB valdomą Branduolinės saugos sutartį (BSS) Lietuvos Vyriausybė įsipareigojo i) atlikti IAE išsamų saugos vertinimą, reikalingą licencijavimui, ir IAE įgyvendinti saugos didinimo priemones; ii) nepratęsti nė vieno iš dviejų reaktorių gyvavimo trukmės ilgiau negu iki tol, kol bus pakeisti keturi kuro kanalai (gyvavimo laiko pratęsimas perskirstant kanalus negalimas); iii) parengti ir įgyvendinti energetikos sektoriaus atnaujinimo ir paklausos valdymo programą, pagerinti energijos taupymą, toliau reformuoti kainodaros politiką ir įvertinti papildomų elektros gamybos pajėgumų poreikį. 1994 m. pagal Branduolinės saugos sutartį IAE buvo suteikta 34 mln. eurų dotacija trumpalaikio elektrinės saugumo didinimui paremti. Trumpalaikės saugos didinimo projektas buvo sėkmingai užbaigtas 1999 m. Išsamus IAE saugos įvertinimas, taip pat finansuotas pagal Branduolinio saugumo sutartį, buvo užbaigtas 1996 m. gruodį. Panašus licencijavimo procesas šiuo metu vyksta antrajame bloke. Jį remia kelios dvišalio bendradarbiavimo agentūros.

Tarptautiniai ekspertai teigia, kad trumpalaikių saugos didinimo programų įgyvendinimas sumažino kai kuriuos rimtus projekto, kokybės ir saugos kultūros trūkumus, ir dabar elektrinės saugos lygis yra aukštesnis, tačiau toks jis gali būti tik ribotą veiklos laikotarpį. 2001 m. gegužės 27 d. Europos Sąjungos Tarybos branduolinės saugos plėtros metinėje ataskaitoje teigiama, kad nepaisant trumpalaikio saugumo padidinimo, dar yra daug nukrypimų nuo ES plačiai taikomų reikalavimų, ypač kalbant apie paskutinįjį aplinkos apsaugos barjerą - sandarinimo sistemą. Techniškai nėra realu pašalinti tuos trūkumus taip, kad būtų galima pasiekti aukštą branduolinės saugos lygį, kokio tikimasi ES.

Lietuva įsipareigojo nutraukti IAE pirmojo bloko eksploataciją iki 2005 m., o antrojo bloko – vėliausiai iki 2009 m. gruodžio 31 d. Šie įsipareigojimai buvo prišimti Vyriausybei ir Seimui 1999 ir 2002 m. patvirtinus Valstybinę energetikos strategiją, kur dar kartą patvirtinama, kad abu IAE blokai bus uždaryti laikantis BSS paktų.

Tačiau prieš galutinai uždarant abu IAE blokus svarbu, kad IAE dar labiau padidintų trumpalaikę saugą, įskaitant nepriklausomą ir įvairiapusę reaktoriaus sustabdymo sistemą antrajame bloke ir priemones, užtikrinančias nuolatinę darbuotojų motyvaciją ir saugos išmanymą.

IAE eksploatacijos nutraukimas – tai ilgalaikis kelių pakopų procesas. Pradinėje programoje išskiriama pasirengimo pirmojo bloko uždarymui veikla. Ji apima kuro pašalinimą ir laikiną saugojimą bei abiejų blokų radioaktyvių darbinių atliekų perdirbimą ir laikiną saugojimą. Lietuvos Vyriausybė šiai programai įgyvendinti pakvietė sutelkti bendras ir koordinuotas šalies ir tarptautines pastangas.

Europos Komisijos iniciatyva 2000 m. birželį ERPB įsteigė Tarptautinį Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo paramos fondą. TIAEENPF veikla

vykdoma laikantis 2001 m. balandžio 5 dienos Lietuvos Respublikos ir ERPB bendrosios sutarties, kurią Seimas ratifikavo 2001 m. liepą.

Iki šios dienos Europos Komisijos ir 15 kitų šalių įnašas į TIAEENPF yra 210,6 mln. eurų. 2002 m. gruodžio 13 d. Kopenhagoje Europos Sąjungos viršūnių taryboje buvo baigtos derybos dėl dešimties šalių kandidačių, įskaitant Lietuvą. 2003 m. balandžio 16 d. Atėnuose Europos Sąjungos viršūnių taryboje buvo pasirašyta Prisijungimo sutartis. Sutartyje numatomos specialios IAE uždarymo ir eksploatacijos nutraukimo sąlygos. Be to, Sutartyje numatoma galimybė IAE pasinaudoti ES pagalba arba jos dalimi, skirta TIAEENPF ir valdoma ERPB. Sutartį ratifikuos jau esančios ir naujos ES valstybės narės. Į Lietuvos finansinį paketą įeina: i) 285 mln. eurų (remiantis 1999 m. kainomis) vertės papildoma Bendrijos finansinė pagalba, kuri 2004 – 2006 m. bus išmokėta trimis lygiomis dalimis po 95 mln. eurų; ii) Bendrijos pagalba bus teikiama ir po 2006 m.

TIAEENPF tikslas – finansuoti arba bendrai finansuoti prekes, darbus ir paslaugas, būtinas, kad būtų:

i) *remiamas eksploatacijos nutraukimo darbas IAE*

Visi eksploatacijos nutraukimo darbai turi būti atliekami saugiai ir veiksmingai, kad būtų kuo labiau sumažintas IAE pavojus ir kad ilgainiui vietovę būtų galima naudoti kitais tikslais. Eksploatacijos nutraukimas – tai ilgalaikis ir techniškai labai sudėtingas procesas. Jis apima administracines ir technines operacijas, kurios yra būtinos, kad IAE būtų išbraukta iš licencijuojamų elektrinių sąrašo. Todėl svarbu, kad eksploatacijos nutraukimo procesas būtų integruotas, siekiant optimizuoti projektą, inžineriją, investicijų į elektrinę prieš jos eksploatacijos nutraukimą valdymą, licencijavimą ir techninę pagalbą. Pagrindinė veikla pirmosios 10 – 15 metų trukmės pakopos po eksploatacijos nutraukimo metu bus susijusi su panaudoto kuro pašalinimu ir laikinu saugojimu, skystųjų ir kietųjų radioaktyvių atliekų perdirbimu ir pasirengimu laikinam saugojimui, sistemų ir komponentų taršos mažinimu, sistemų modifikacijomis ir sistemų atskyrimu. Lietuva nusprendė IAE eksploatacijos nutraukimui taikyti neatidėliotino išmontavimo strategiją.

Dabartiniai TIAEENPF įsipareigojimai, susiję su IAE eksploatacijos nutraukimu pagal Dotacijų sutartis Nr. 1 – 4:

- Projektų valdymas ir inžinerinės paslaugos (DPMU), pirmos pakopos projektas nuo 2001 iki 2004 m. DPMU užtikrina integruotą IAE eksploatacijos nutraukimo ir atliekų tvarkybos principą ir atsako už tai, kad būtų įgyvendinti šie Lietuvos ištekliai, siekiant laikytis aprėpties ir kokybės, grafiko ir sąnaudų reikalavimų.
- Naujos laikinos saugyklos, skirtos 18 000 RBMK panaudotam kurui iš abiejų blokų, projektavimas ir statyba.
- Naujos kietųjų atliekų tvarkymo ir saugojimo įrenginių (SWMSF), skirtų 120 000 kub. m trumpalaikių ir ilgalaikių mažo ir vidutinio radioaktyvumo atliekų saugojimui, projektavimas ir statyba.
- Patikimų pakeičiančių šilumos ir garo šaltinių IAE ir Visagine projektavimas ir statyba, įskaitant naujų dujotiekių statybą nuo Pabradės iki IAE ir Visagino.
- IAE techninės dokumentacijos archyvo modernizavimas.

IAE ir ERPB pradėjo pasirengimą antrosios DPMU pakopos projektui, kuris aprėps 2005 – 2010 m. Tai turėtų užtikrinti IAE sklandų tolesnės pagalbos, susijusios su planavimu, inžinerija ir projektų valdymu, teikimą. Jei TIAEENPF sulauks papildymo, ERPB ketina kartu su IAE apibrėžti papildomus projekto pasiūlymus.

ii) Lietuvos energetikos sektoriuje būtų įgyvendintos priemonės, kurių reikia po IAE eksploatacijos nutraukimo ir uždarymo ir kurios padėtų vykdyti būtiną energijos gamybos, perdavimo ir skirstymo sektorių restruktūrizavimą, atnaujinimą ir modernizavimą, ir priemonės, leidžiančios pagerinti energijos taupymą.

2003 m. IAE pagamino maždaug 73 proc. visos Lietuvos elektros. IAE uždarymas paveiks šalies energetikos sektoriaus plėtrą. Todėl priemonių, sudarančių sąlygas būtinam energijos gamybos, perdavimo ir paskirstymo restruktūrizavimui, atnaujinimui ir modernizavimui ir energijos taupymo pagerinimui, įgyvendinimas tampa vis svarbesnis.

Kad būtų remiama atitinkamų projektų plėtra, 2003 m. kovą ERPB įsipareigojo IAE negražinamai finansuoti šias studijas:

- „Lietuva. Elektros energijos sektoriaus mažiausių sąnaudų plėtros plano atnaujinimas“;
- „Lietuvos dujų sektoriaus plėtros plano atnaujinimas ir jo sąveika su Latvijos, Estijos, Rusijos, Baltarusijos ir Lenkijos dujų sektoriais“.

Remiantis atnaujintu Lietuvos elektros energijos sektoriaus plėtros planu, aplinkos apsaugos gerinimas (vykdant ES reikalavimus), egzistuojančios 1800 MW_e Lietuvos šiluminės elektrinės patikimumas ir veiksmingumas – tai svarbiausi numatomo projekto plėtros ir įgyvendinimo 2003-2007 m. prioritetai. Uždarius IAE, Lietuvos šiluminė elektrinė taps stambiausia Lietuvos elektros energijos gamintoja. Lietuvos šiluminės elektrinės projektas galėtų būti pirmasis būsimas investicinis projektas, kuris būtų bendrai finansuojamas iš ERPB paskolos ir TIAEENPF subsidijų. Jei įstojus į ES bus papildytas TIAEENPF, ERPB ketina 2004 m. užbaigti Lietuvos šiluminės elektrinės atnaujinimo projekto teisinį įvertinimą.

ERPB pareiškė susidomėjimą investicijomis kartu su privačiais investuotojais privatizuojant elektros energijos sektorių. Energijos taupymas ir atsinaujinantieji energijos išteklių – tai dar viena ERPB dominanti sritis.

3 priedas

I lentelė. Pasirinkti ekonominiai Lietuvos rodikliai

Lietuva	atnaujinta 2004 m. kova
	(Procentinis pasikeitimas realiomis kainomis)
Produkcija ir išlaidos	
BVP	
Privatusis vartojimas	
Viešasis vartojimas	
Bendrosios fiksuotos investicijos	
Prekių ir paslaugų eksportas	
Prekių ir paslaugų importas	
Bendra pramonės produkcija	
Bendra žemės ūkio produkcija	
	(Procentinis pasikeitimas)
Užimtumas 1/	
Darbo jėga (metinis vidurkis)	
Užimtumas (metinis vidurkis tūkst.)	
Nedarbas (metinis vidurkis)	
	(Procentinis pasikeitimas)
Kainos ir atlyginimai	
Vartotojų kainos (metinis vidurkis)	
Vartotojų kainos (metų pabaigoje)	
Gamintojų kainos (metinis vidurkis) 2/	
Gamintojų kainos (metų pabaigoje) 2/	
Bendros vidutinės mėnesio pajamos (metinis vidurkis)	
	(BVP proc.)
Vyriausybės sektorius 3/	
Bendras Vyriausybės balansas	
Bendros Vyriausybės išlaidos	
Nežinoma	
	(Procentinis pasikeitimas)
Pinigų sektorius	
Pinigų kiekis (M2, metų pabaigoje)	
Vidaus kreditai (metų pabaigoje)	
	(BVP proc.)
Pinigų kiekis (M2, metų pabaigoje)	
	(proc. per metus, metų pabaigoje)
Palūkanų ir valiutų keitimo kursas	
Pinigų rinkos norma	
Iždo vekselių norma	
Indėlių norma 4/	
Skolinimo norma 5/	
Valiutų keitimo kursas (metų pabaigoje)	
Valiutų keitimo kursas (metinis vidurkis)	
	(mln. JAV dol.)
Išorinis sektorius	
Einamoji sąskaita	
Prekybos balansas	
Prekių eksportas	
Prekių importas	
Grynosios tiesioginės užsienio investicijos 6/	
Bendrieji rezervai (metų pabaigoje), išskyrus	

auksą	
Išorinės skolos 7/	
	(prekių ir paslaugų importo mėnesiai)
Bendrieji rezervai (metų pabaigoje), išskyrus auksą	
Skolos tvarkymas	
Nebalansiniai straipsniai	(denominacijos nurodytos)
Gyventojų skaičius (metų pabaigoje mln.)	
BVP (mln. litų)	
Vienam gyventojui tenkantis BVP (JAV dol.)	
Pramonės dalis BVP (proc.)	
Žemės ūkio dalis BVP (proc.)	
Einamoji sąskaita, BVP (proc.)	
Išorinė skola – rezervai mln. JAV. dol.	
Išorinė skola, BVP (proc.)	
Išorinė skola, prekių ir paslaugų eksportas (proc.)	

Pastaba: 1992-2002 m. duomenys atspindi oficialius skaičiavimus, skelbiamus valstybės institucijų publikacijose.

2003 m. duomenys atspindi ERPB vertinimą, iš dalies remiantis šių šaltinių duomenimis.

1/ Remiantis darbo jėgos tyrimo duomenimis. Duomenys atspindi metinį vidurkį. 1998 m. duomenys yra pagrįsti gyventojų surašymo duomenimis, o ankstesni duomenys nebuvo perskaičiuojami.

2/ Gamintojo kainos, išskyrus elektrą, dujas ir vandenį iki 1995 m.; iš viso pramonė 1996 m.

3/ Valdžios sektorius apima valstybę, savivaldybes ir biudžetinius fondus. Į bendras valdžios išlaidas neįeina grynasis skolinimas.

4/ Vidutinė palūkanų norma indėliams litais.

5/ Vidutinė palūkanų norma ilgalaikėms paskoloms litais.

6/ Apima tik nuosavo kapitalo investicijas 1993 m. ir 1994 m.; nuosavas kapitalas ir pajamos iš reinvestavimo nuo 1995 m.

7/ Apima neįgyventojų valiutą ir indėlius bei paskolas užsienio filialams.

3 priedas

II lentelė. Lyginamieji rodikliai. 2002 m. duomenys, jei nenurodyta kitaip

	Čekija	Estija	Vengrija	Latvija	Lietuva	Lenkija	Slovakija	Slovėnija
Įmonės								
Biudžetinės subsidijos ir einamieji pervedimai (BVP proc.) ¹⁾								
Privačiojo sektoriaus dalis BVP (proc.)								
Prekybos su nepereinamojo laikotarpio šalimis dalis (proc.)								
Pramonės dalis esant visam užimtumui (proc.)								
Darbo jėgos produktyvumas 1998 – 2002, kuliatyvus pasikeitimo proc.								
Investicijų norma, BVP (proc.)								
ERPB įmonių reformos indeksas ²⁾								
ERPB konkurencijos politikos indeksas ²⁾								
ERPB mažos apimties privatizacijos indeksas ²⁾								
ERPB didelės apimties privatizacijos indeksas ²⁾								
Infrastruktūra								
Vyriausybės kapitalinės išlaidos BVP proc.								
Fiksuotos linijos (mobiliesios) skverbimosi rodiklis (100 gyv.), tyrimas								
Interneto skverbimosi rodiklis (10000 gyv.), tyrimas								
Geležinkelio darbų jėgos produktyvumas								

(1989=100)								
Elektros tarifai, Usc kWh (surinkimo rodiklis proc.)								
ERPB infrastruktūros reformos indeksas 2)								
Elektros energija								
Geležinkeliai 2)								
Keliai 2)								
Telekomunikacija 2)								
Vandentiekis ir nuotekos 2)								
Finansinės institucijos								
Bankų skaičius (priklausantys užsienio subjektams) 3)								
Valstybinių bankų turto dalis (proc.)								
Neapyvarčios paskolos (visų paskolų proc.)								
Vidaus kreditai privačiam sektoriui (BVP proc.)								
Vertybinių popierių biržos kapitalizacija (BVP proc.)								
ERPB bankininkystės sektoriaus reformos indeksas 2)								
ERPB nebankinių finansinių institucijų reformos indeksas 2)								

1) Čekijos atveju: subsidijos įmonėms ir finansinėms institucijoms, įskaitant „Konsolidacni Banka Agency“

2) 2003 m. duomenys visoms šalims. Indeksai svyruoja nuo 1 (standartai ir veiklos normos, įprastos komandinėje ekonomikoje) iki +4 (standartai ir veiklos normos, įprastos pramonėje ekonomikoje) Detalesnis šių rodiklių aprašymas pateikiamas 2003 m. Pereinamojo laikotarpio ataskaitoje.

3) Estijos atveju: apima „Merita-Norbanken“ filialus ir investicijų bankus.